REGISTERED N. No

वर्गणी आगाऊच दिली पाहिजे.
किरकोळ अंकास..................२ आणे

नोटिशीबद्दल
१० ओळींचे आंत....१ रु.
दर ओळीस...........८।१८६
दुसरे खेपेस ....८।

All Subscriptions to be paid in advance
Single copy .... 2 as
Advertisements
Below 10 lines ...... 2 Rs
Per line over10 ...... 3 as
Repetitions Per line...2 as

वऱ्हाडसमाचार.

The Berar Samachar

VOL XXXIX AKOLA MONDAY 4 SEPTEMBER 1905 NO 35

वर्ष ३९ आंकोला सोमवार तारीख ४ माहे सप्टेंबर सन १९०५ इ० अंक ३५

वाचूं नका !

वाचाल तर मागवालच !!

मागवाल तर हपालच !!!

हास्यकारक जादूचे अद्भुत खेळ

किंमत ८ आणे.

खिशांतील छापखाना

ह्या हातानीं छापण्याचा प्रेस आह्मी येथें तयार केला आहे. ह्या प्रेसमध्यें एका कॉपीवरून हजारों कॉप्या निघतात. तरी हा प्रेस प्रत्येकानें संग्रहीं ठेवावा. किंमत २ रुपये.

एन्. एस्. आणि कंपनी, आकोला.

साळाचा खप जास्त व्हावा ह्मणून किंमत कमी केली आहे.

त्वरा करा ! त्वरा करा !

अशी संधी पुन्हां येणार नाहीं

उत्तम प्रकारचें, इन्डिकेशन रास्कोप सिस्टिम नांवाचें खिशांत ठेवण्याचें घड्याळ दिसण्यांत फार सुरेख आहे. सर्व लोकांस ह्या घड्याळाचा लाभ मिळावा ह्मणून मुद्दाम किंमत रुपये ४ ठेविली आहे, पोस्टेज खर्च माफ. घड्याळाचें सोबत कांच, कमान, पेटी, साखळी इतकें सामान फुकट मिळेल. मिळण्याचा पत्ताः—

खाजा वल्लीभाई इस्मायल.

वर्धा—Warda.

गायगोष्ठ्यांची ...

व तुळशी...

दर शेंकडा १२ ...

खर्च वेगळा पडेल ...

बाळकृष्ण अ...

डा० लिमये एल. एम. ॲन्ड एस. यांचा

दवाखाना

आम्ही आकोले शहरांत मुलींच्या शाळेसमोर नवा दवाखाना घातला आहे. तेथें रोगाची चिकित्सा काळजीनें केली जाईल. औषधोपचार मोठ्या दक्षतेनें करण्यांत येतील. सर्व औषधी नवीन आहेत या दवाखान्यांत शस्त्रप्रयोग करण्यांत येऊन शिवाय बाळंतपणा संबंधाची सर्व औषधोपचारांची योजना मोठ्या आस्थेनें करण्यांत येईल.

कोर्टाच्या कामांत लागणारीं डाक्टरी सर्टिफिकेटें देण्याचा आम्हांस अधिकार आहे.

दवाखाना सकाळीं ७ पासून १०॥ आणि दोन प्रहरीं ५ पासून ७॥ पर्यंत उघडा राहील.

आकोला २४।८।०५ } विश्वंभर प्रभाकर लिमये एल. एम. ॲन्ड एस.

फुकट ! फुकट !! फुकट !!!

घरी इंग्लिश टीचर

अथवा घरी बसल्या इंग्रजी शिकविणारा मास्तर. ज्यांना इंग्रजीचा गंधही नाहीं अशांनीं ह्या पुस्तकाचा २।३ महिने अभ्यास केल्यास त्यांना इंग्रजी लिहितां बोलतां व वाचतां येतें इतकें सोपें पुस्तक आजपर्यंत निघालेंच नाहीं. किंमत २। रुपया परंतु आमची निळी कळा शाई १॥ रुपयाची घेतल्यास पुस्तक फुकट देऊं टपाल खर्च निराळा पडेल.

यज्ञेश्वर गोपाळ दिक्षित

बुधवार चौक—पुणे सिटी

नोटीस

विशमी (१) लक्ष्मी जवजे गोपाळ सीताराम शेवाळे राहणार वेडू नोकर निसबत गोंडिबा रंगारी साहू दुकान खामगांव याच्या घरीं व विष्णु माधवराव देऊळगांवकर तागेवाला राहणार आकोला या उभयतांसः-

या जाहीर लेखानें कळविण्यांत येतें कीं, कै० बाबाजी अग्निहोत्री यांच्या पादुकासाठीं घेतलेले घर आह्मी गोपाळ राव जीवंत असतानां त्याला आमच्या खुषीस वाटेल तो पर्यंत राहण्यासाठीं दिले होतें व तो प्लेगानें मेल्या नंतर तुमची दैना पाहून आह्मी ते घर तुमच्या ताब्यांत राहूं दिलें. पण तुह्मी तें घर दुसऱ्यास भाड्यानें देऊन भाडेंहि वसूल केलें आहे तर तें भाडें आह्मांस देऊन पावती घ्यावी. शिवाय आतां आह्मा ला तें घर गुरुकार्यासाठीं पुनः पाहिजे आहे. हल्लीं त्या घरांत तुह्मां तर्फे राजश्री विष्णुपंत उर्फ आबराव हे राहत असतात. ह्मणून त्यांनाही कळण्यासाठीं नोटीस देत आहे कीं, सदर्हू लक्ष्मीबाई इला हे घर भाड्यानें देण्याचा अधिकार नाहीं. आतां आह्मी तें परत मागत आहों, तर ही नोटीस पोंचल्या पासून पंधरा दिवसाचें आंत घर आमच्या ताब्यांत सर्व दुरुस्ती सुद्धा परत हवाली करांव, आणि इतके दिवसाचे भाडे आणून द्यावें. असे करण्यांत चूक होईल तर तुह्मां उभयतांवर दिवाणीमध्यें दावा करून कोर्ट खर्च व या नोटिशीचा खर्च व इतर नुकसानीसुद्धां घराचा ताबा केला जाईल. आणि सरकार मार्फत हें घर आमच्या ताब्यांत येई पर्यंत सप्टेंबर महिन्यापासून त्या घराच्या भाड्याच्या नुकसानी ऐवजी दरमहा पांच रुपये तुह्मां उभयतांस नुकसानी भरून द्यावी लागेल. कळावें ता. २८।८।०५ इ.

सही

देवराव विनायक दिगंबर व नरहर धोंडदेव वैद्य उभयतां तर्फे वहिवाटदार नरहर धोंडदेव वैद्य दस्तुर खुद्द.

नोटीस

बेशमी गरीबशा वल्लद मोहिसशा शाकनदार धनसुखदास मारवाडी दुकान पातुर्डे ता. जळगांव जिल्हा बुलढाणे व सदू वल्लद जैराम पाटील मौजे कोखा ता. बाळापूर जिल्हा आकोला यांसः—

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं, मौजे मोवरद ता. अकोला जिल्हा मजकूर येथील राहणार गणू वल्लद रावोजी धनगर व खंडू वल्लद रावोजी धनगर आणि हिरामन वल्लद रावोजी धनगर हे अज्ञान पालन करणार नाऊ गणू वल्लद रावोजी धनगर याजपासून १८०० रुपयांस ता. २८ माहे जून सन १९०५ इ रोजीं शेती विकत घेतली असून खरेदीत होऊन नोंदलेही गेल आहे, आणि खरेदी खताप्रमाणें शेती ताब्यांतही दिली आहे. ते शेती खालीं लिहिल्या प्रमाणें:—

मौजे मळ जानोरी ता. बाळापूर जि. आकोला येथील शेत सर्वे नंबर १० एकरगुंठे २१०३९ आकार रु. १९ यांतील हिस्सा ८१३०४ चा पूर्वे कडून वाटलेला हिस्सा यांत अंब्याचें झाड एक आहे, व इतर झाडासह.

मौजे जानोरी ता. बाळपूर जिल्हा आकोला येथील सर्वे नंबर ७ एकरगुंठे १०८२० अ.क.र रु. १४ चे शेत साळीस झाडासुद्धां.

मौजे मोख ता. बाळापूर जिल्हा आकोला येथील शेत सर्वे नंबर २७ एकरगुंठे ७८३ आकार रु. १४ चे साळीस शेत झाडांसुद्धां.

मौजे सरुपखेड ता. बाळापूर जिल्हा आकोला येथील शेत सर्वे नंबर २ एकर गुंठे २३८७ आकार रु. २० यांतील $\frac{1}{2}$ हिश्याची जमीन झाडांसह.

सदर्हू शेती विकत घेतली असून ताब्यांतही घेतली आहे. त्या प्रमाणे आह्मी शेती पेरण्यास गेलो असतां आह्मास न पेरूं देतां तुह्मी पेरली व पेरल्या नंतर ३।४ वेळां आपसात समजूत घातली असून लागवड मसाला घेऊन निकाल करावा त्या प्रमाणे आज पावेतो करार करीत गेले. आखेर कांहींच झाले नाहीं करितां ही नोटीस पावल्या पासून १५ दिवसाचें आंत तुमचा लागलेला मसाला घेऊन जाऊन पिकासुद्धां शेती आमचे ताब्यांत द्यावी. असे न केल्यास शेती ताब्यांत घेण्या बद्दल दिवाणींत फिर्याद करून शेती ताब्यांत घेतली जाईल. आणि पिकाचे नुकसानी बद्दलची फिर्याद करून नुकसान घेतली जाईल. आह्मी फिर्यादीच्या व नोटिशीच्या खर्चासह दाम भरून घेऊं कळावें ता. २८।८।०५ इ.

सही

मंगनीराम टिकमदास राहणार आडगांव दस्तुर खुद्द.

वऱ्हाडसमाचार

मित्ती भाद्रपद शुद्ध ६ शके १८२७

प्लेगाचा प्रतिबंध

यंदा प्लेगा विषयीं सरकारी मोठी अनास्था दृष्टीस पडते, हल्लीं पूर्वींचे कडक उपाय अगदीं बंद आहेत. ज्याचा जीव त्याला प्यारा आहे आणि इतक्या वर्षांच्या अनुभवानंतर लोकांस सक्तीनें शिकविण्याचा उपाय सरकारा पाशीं कांहीं शिल्लक नाहीं. आमच्या शहरच्या पूर्व भागांत प्लेगाचा जोर मोठा असून लोक शहरा बाहेर झोंपड्यांतून राहण्यास जाऊं लागले आहेत परंतु कांहीं लोक प्लेगानें आजारी झाल्या नंतर गांवाबाहेर जीव घेऊन पळूं लागतात आणि त्यांच्या त्या धांदलींत सुरक्षित स्थळीं गेलेल्या लोकांचे जीव धोक्यांत पडतात. निदान आजारी मनुष्यास अशा रितीनें सुरक्षित ह्मणून ठरलेल्या स्थळीं जाऊं न देण्या विषयीं सरकारी मनाई सक्तीनें अमलांत आली पाहिजे, तसेंच प्लेगानें दूषित झालेल्या पेठेंतून लोक सराभर गांवांत येत आहेत आणि ते फार चोरून येतात व त्यांचे आप्तमित्र काळाला रात्र आडवी करण्यासारखें वर्तन करितात. पण त्यांच्या या दयाळूपणानें सार्वजनिक आरोग्याला नानाविध विघ्नें उत्पन्न होत आहेत, या संबंधानें रा० रुस्तुमजी साहेब हे लवकर बंदोबस्त करितील असा लोकांस मोठा भरंवसा आहे, सध्यां गांवांत आक्कलकोट व नवाबपुरा येथें प्लेग सुरूं आहे. व पुष्कळशा ठिकाणीं उंदीर मरूं लागले आहेत. अशा प्रसंगीं स्थानत्यागाचा उपाय हा उत्तमोत्तम आहे असें अनुभव सांगतो तेव्हां ज्याचा त्यांनीं आपला रस्ता लवकर सुधारावा.

अधिकारी मंडळी

१ ले सप्टेंबर पासून वऱ्हाडच्या अधिकारी मंडळी संबंधानें नवीन व्यवस्था अमलांत आली आहे. कामिशनर, डेपुटी कमिशनर व आसिस्टंट कामिशनर ही मंडळी अगदीं वेगळी ठेविली आहे. त्यांची यादी व मध्यप्रांतांतील याच दर्ज्याच्या अधिकाऱ्यांची यादी या दोन्ही एकत्र केल्या नाहींत. त्या अर्थीं यांची बहालीबढती आपआपसांत होत जाईल. आतां वऱ्हाडासाठीं २७५० रुपये पगाराचा एक कमिशनर, आणि डिप्टी कमिशनरां पैकीं १८३३ रु. ५ आणे ४ पै पगारवाले १ ले वर्गाचे ३, रुपये १६६६ १० आणे ८ पै पगारवाले २ रे वर्गाचे २, व १५०० रुपये दरमहावाले ३ रे वर्गाचे २ मिळून ७ डिप्टी कमिशनर राहतील. तसेंच असिस्टंट कमिशनर ११ असून त्यांची वर्गवारी अशी आहे.

वर्ग	पगार	संख्या
१ ला	९००	२
२ रा	७००	४
३ रा	५००	५

डिपुटी कमिशनर इत्यादि अधिकारी मंडळीचा नामनिर्देश करण्याची जरूरी नाहीं कारण विद्यमान मंडळी सर्वांस माहीत असून त्यांची हुद्देदारीही सध्यां प्रमाणेंच चालू राहील. इतक्या गडबडींत क्याप्टन फ्लौडन आसिस्टंट कमिशनर जे सध्यां नागपुरास सेक्रेटेरियटमध्यें आहे त्यांस ३ रे वर्गाची डेपुटी कमिशनरी सध्या मिळाली आहे हा त्यांच्या सुदैवानें आणिलेला लाभकाल होय.

वऱ्हाडची एक्स्ट्रा असिस्टंट कमिशनर मंडळी व मध्यप्रांताची एक्स्ट्रा असिस्टंट कमिशनर मंडळी या दोघांच्या यादी एकत्र केल्या आहेत; या प्रांतासाठीं चार अधिकाऱ्यांच्या जागा अधीक काढल्या आहेत. दोन्हीं प्रांतांतील मंडळी एका यादींत आणितांना प्रत्येक अधिकाऱ्याची चाकरी, त्याचा पगार व अनुभव हीं लक्ष्यांत घेऊन होतां होईल तितकी तजवीज त्यांच्या हक्काला अनुरूप अशी केली आहे. तथापि कित्येक जणाची नुकसानी झाली आहे हें नामदार चीफ कमिशनर ओळखून आहेत. या वर्गवारींत कांहीं गृहस्थ वरच्या विल्हेला ठेविले गेले आणि कांहींजण खालच्या दर्जाखालीं घालण्यांत आले तथापि पुढें जेव्हां जेव्हां योग येईल तेव्हां तेव्हां कित्येकांची ऋणरेषा काढून त्यांची योजना वरील धनरेषेच्या नामावलींत यथायोग्य प्रकारें करण्यांत येईल असें सरकारी अभिवचन आहे. प्रसंगानुसार जेव्हां कांहीं जागा खाली होतील तेव्हा वऱ्हाडच्या अधिकाऱ्यांचे हक्क पुनः नीटपणें लक्ष्यांत घेण्यांत येऊन त्यांच्या पगाराची हानी पुढें मागें भरून येईल.

यापुढें मुलकी कडील व दिवाणी कडील अधिकारी वेगवेगळे राहतील. मुलकी कडील एक्स्ट्रा असिस्टंट कमिशनराकडे फौजदारीचे अधिकार राहतील आणि दिवाणी कडील अधिकाऱ्याकडे फक्त दिवाणी कोडतांचें काम राहील. असे दोन वर्ग वेगळे करण्यांत आल्यामुळें मुलकी व दिवाणी हीं दोन्हीं स्वतंत्र झालीं आणि ज्याला त्याला आपापल्या खात्यांतच बढती मिळत जाईल तथापि एका खात्यांताल अधिकारी दुसऱ्या खात्यांत बदलण्याचा अधिकार स्थानिक सरकारानें आपल्या हातीं ठेविला आहे.

मुलकी कडील आणि दिवाणी कडील अधिकाऱ्यांच्या वर्गवारी आम्ही खालीं देत आहों तथापि मध्यप्रांतांतील मंडळीच्या नांवाचा निर्देश न करितां वऱ्हाडच्या अधिकाऱ्यांवर कोणत्या वर्गाची किती मंडळी आहे हें समजण्यासाठीं खालील प्रमाणें त्याचें नांव व त्यांचा अनुक्रम दाखविणारा आंकडा नमूद केला आहे.

मुलकी कडील

वर्ग	पगार	जागा	वऱ्हाडच्या अधिकाऱ्यांचें नांव	नंबर
१ ला.	८००	२	०	०
२ रा.	७००	१	०	०
३ रा.	६००	४	रावसाहेब गणपत बाबाजी सहस्त्रबुद्धे बी. ए.	४
४ था.	५००	९	इ. मार्शल बार अॅटलॉ	१
५ वा.	४००	१५	राय बहादूर नवगोपाळ सरकार.	१५
६ वा.	३००	१६	सी. शामराव.	३
			रामचंद्र नारायण देशपांडे	६
			बाळकृष्ण बळवंत मुळे.	१६
७ वा.	२५०	११	राय साहेब नारायणसिंग बघूलसिंग	९
			जी. जी. स्ट्रेंजी	१०
८ वा.	२००	१०	सैफुदीनखान	३
			कृष्णराव पुरुषोत्तम भट बी. ए. एल एल. बी.	५
			सोराबजी शापूरजी	८
प्रोबेशनर्स		३		
टेम्परारी		२	धोंडू हरी खांडेकर	२

जुडिशिअल कडील

वर्ग	पगार	जागा	वऱ्हाडच्या अधिकाऱ्यांचें नांव	नंबर
१ ला.	८००	१	०	०
२ रा	७००	२	विश्वनाथ नारायण चांदेकर	२
३ रा	६००	४	सी. च. प्राईस	१
			माणिकशा रतनजी दस्तुर	४
४ था	५००	८	खान बहादुर आरदेसर दिनशाजी चिनाय	१
			एस. एच. किंग	८
५ वा	४००	१३	जे. आर. ओग्रेडी	१
			शेख महमद इस्नायल	२
			हैदर अली	५
			सखाराम आत्माराम अधिकारी	११
६ वा	३००	१५	जी. मुत्यायलु नायडू	२
			गोपाळ वामन बापट बी. ए. एल एल. बी.	३
७ वा	२५०	१०		
८ वा	२००	८	हरी शिवराम मुंजे एम. ए. एल एल. बी.	५
			रामराव महादेव बाठोडकर बी. ए. बी. एल.	६
			हरप्रसाद [illegible] बी. ए. एल एल. बी.	७
टेम्परारी	१	०		०

वरील गृहस्थांपैकीं शेवटील तिघे जण [illegible] लें आहेत.

कपाशीचा पेरा.

कपाशीचा पेरा आमच्या प्रांतांत फार मोठा आहे. या पेऱ्याचें क्षेत्रफळ गुदस्तां ३०,७६,४१३ एकर होतें. यंदा हें क्षेत्र अधीक वाढलें असलेंच पाहिजे. इकडील लोकांची सर्व दृष्टी या पिकाकडे वळते आणि कपाशी ह्मणजे शेतीचें मुख्य दैवत होऊन बसलें आहे. मध्यप्रांत वऱ्हाडा पेक्षां पुष्कळ मोठा आहे पण तिकडे हा पेरा सरासरीनें निमपटीनें होतो. मध्यप्रांतांत ज्या कांहीं भागांत कपूस होतो त्याचें एकंदर क्षेत्रफळ यंदा १६ लक्ष एकरा पर्यंत येईल असा अंदाजा आहे. सर्व ब्रिटिश इंडियांत मिळून जेवढा कपाशीचा पेरा होतो त्याच्या निमप्या हिश्याचें क्षेत्रफळ मध्यप्रांत व वऱ्हाड या दोन प्रांतांत आहे. कपाशीचें एवढें मोठें महत्व आमच्या प्रांतीं आहे. पाऊस या साली पुष्कळ उशिरानें झाला तथापि कपाशीचा पेरा फार चांगला साधला असून नुकत्याच पडलेल्या पावसानें हीं पिकें सध्यां उत्तम स्थितींत आहेत. विद्यमान पिकांची समृद्धि लक्षांत घेतली ह्मणजे मन फार प्रसन्न होतें व भावी विपुल संपदा शेतकऱ्याला अगदीं मोहून टाकतात. इतकी सोन्या सारखीं आलेलीं पीकें परमेश्वर कोणे लोकांस लाभोत ह्मणजे झालें!

पोलिस शाळा

सागर येथें पोलिस अंमलदार तयार करण्याची एक शाळा येत्या जानेवारी पासून स्थापित करण्याचा स्थानिक सरकारचा विचार पक्का ठरला आहे जे हल्लीं पोलिस खात्यांत चाकर नाहींत अशा नवीन विद्यार्थ्यांचा भरती होणार आहे. प्रारंभींचा अभ्यासक्रम बारा महिन्यांचा आहे. त्यांचा अभ्यास पुरा होईल व जे पुढील कार्याला सत्पात्र असे टाकील त्यांस प्रोबेशनरी सब-इनस्पेक्टर नेमण्यांत येईल. ही नेमणूक झाली ह्मणजे दरसाल ६० रुपये पगार मिळूं लागेल आणि त्या नंतर एक वर्षभर प्रत्यक्षरुपें पोलिस कामगिरी शिकविण्यांत येईल.

उमेदवाराची पहिली लायकी ह्मणजे तो शरीरानें सदृढ व प्रकृतीनें चांगला सशक्त पाहिजे. उंची ५ फूट २ इंचापेक्षां कमी नसली पाहिजे आणि छातीची रुंदी ३२ इंचापेक्षां कमी नसावी. वयाची मर्यादा २० पासून २५ वर्षां पर्यंतची आहे. उमेदवाराचें कुळशील चांगलें असून त्याच्या घरची सुस्थिती असावी तो साधारणपणें चांगला शिकलेला असून त्याला इंग्रजीचें व्यवहारिक ज्ञान पाहिजे. अभ्यासाच्या पहिल्या वर्षी विद्यार्थ्यांस दरमहा रु. २५ प्रमाणें पगार देण्याचा विचार आहे. होतकरू विद्यार्थ्यांनीं आपले ... प्रकारच्या माहितीपुढां ... नरल पांच्याकडे १ ... पोचतील अशा बेतानें ...

पोलिस शाळा ... फार चांगली ... हा प्रयत्न ... व्यावहारा ...

आहे आणि असून सरकारी चाकरी ही हाव पुष्कळांस आहे. तेव्हां प्रत्येक उमेदवारानें आपली पराकाष्ठा करून पदवी आणि त्याच्या अंगीं खरोखर पाणी असेल त्यांनींच या उद्योगांत पडावें असें आह्मांस वाटतें.

रंगसही

रशिया आणि जपान यांनीं जो लढाईचा डाव मांडला होता त्याकडे सर्वांचें चित्त वेधून गेलें होतें. हा एक मोठ्या पणाचा डाव होता. ह्या पणावर आशिया खंडांत युरोपियन साम्राज्यशिखरें चढावयाचीं होतीं आणि हा पण रशियानें जिंकला असता तर आशियाखंडाची पुरी पादाक्रान्ती डोळ्यापुढें दत्त ह्मणून उभीच होती. हा बिकट डाव कसकसा रंगांत येतो हें पाहण्यांत प्रत्येकाचें अंतःकरण फार उतावीळ होतें प्रथमारंभीं कित्येक जण रशियाच्या बाजूस बसले होते व थोडे जण जपानकडे होते आणि पुष्कळजण नुसती झुंज पाहून आपला स्वार्थ साधावा या विचारांत होते. परंतु जसे जसें डावाचें स्वरूप बदलूं लागलें तसतसें प्रत्येकाचे अंतःकरणांत निरनिराळ्या विचारकल्पना उठूं लागल्या. आणि जपानची सरशी होऊन रशियनांचा डाव जसजसा बिनसूं लागला तसतशी युरोपियनांचीं अंतःकरणें रशियाच्या पक्षाकडे स्वाभाविकच ओढ खाऊं लागलीं. त्यांच्या मनांतला स्वार्थभाव कायम राहून आपणासर्वांवरच ओढवलेलें हें एक मोठा संकट आहे असें त्यांच्या मनानें घेतलें. आणि रशियाची तेढ होऊन जपानवर डाव यावा अशी सर्वांस उत्कट इच्छा झाली. परंतु करतात काय ! हात अडकला फांशांत ! फांसा पडेल तो खरा. जपानची व आशिया खंडाची पूर्वजन्मीची थोर पुण्याई त्या वेळीं उभी राहिली आणि जपानचा जो एकदां यशश्रीचा हात लागला त्या हातास खूर चांगलें दान पडत गेलें. जपानची ही हटती पाहून शत्रुपक्षीय लोकांचा सूर उतरून गेला. आणि पुढला डाव आपल्या सारखा पडेल ह्मणून त्यांत गोड केली आशा हिंमत देऊं लागली. परंतु बाईटच्या टीच्या जे आणीबाणीचा फांसा पडला त्या मुळें पुरी बिनतोडी रशियावर आली. या पुढील डाव रंगसहीचा चालला होता आणि ही रंगसही दोघांचा तह होऊन गेल्या आठवड्यांत पुरी झाली.

अखेरी गोड झाली

बरा वाईट तह होऊन रुसो-जपानी युद्ध मिटलें ही गोष्ट फार चांगली झाली. हा युद्ध प्रसंग ह्मणजे जपानच्या जीवावरील एक गंडांतरच होय त्यांतून तें पार पडलें ही ईश्वराची त्याजवर मोठी दया होय. यामुळें जपानास कांहीं मोठाला फायदा ... नाहीं तरी शांततेची त्यास फार ... होती. लढाईची खंडणीखर्चाची जपाननें फारशी जोरावर धरली नाहीं ... गोष्ट त्यानें मोठ्या मुत्सद्दीपणाची व ... हाणपणाची केली आहे. चार चौघी मोठी ... मध्यस्ती पडून त्यांनीं घातलेली भीड न ऐकणें ह्मणजे या पेक्षां अदूरदृष्टी कोणचीच झाली नसती. चीन व जपान हीं दोन्हीहि राष्ट्रें जीवितसंशयांत होतीं तीं ह्या तहामुळें तरलीं, आशिया खंडाचा मोठा बोज राखला गेला व युरोपियन अनर्गल साम्राज्यास आळा पडला. खुद्द रशियालाहि हा तह मोठा हितावह पथ्यकर झाला आहे. स्वराज्यांतच राज्यक्रान्ती माजली होती आणि अशा प्रसंगीं शत्रूवर लढून अपयश पदरांत घेत बसणें अगदींच श्रेयस्कर नव्हतें शिवाय रशियाच्या अपजयाच्या दृष्टीनें पहातां तहाच्या अटीमुळें रशियाचें कांहीं ह्मणण्या सारखें नुकसान झालेलें नाहीं. कोणी तिऱ्हाईतानें मध्यें हात न घालतां लढाईचा पैगम चालूच राहातां तर जी रशियाची धूळधाण झाली असती ती आतां वांचली. लढाईमुळें पैशानें, मनुष्यानें, प्रांतानें सर्वतोपरी रशियाचा अंत पाय आहे. तरी अनिवत पावच तुटाण्या पेक्षां हेंच बरें झालें.

राजकारस्थान फार खोल व चमत्कारिक असतें! आणि त्याचा अंत एका चतुर मुत्सद्यासच लागणार आहे त्याच्या अंतरंगांत इतके नाजूक व सूक्ष्म पडदे असतात कीं ते उलगडून दाखविणें अशक्य आहे असो. जपाननें आपला मोठेपणा कायम राखला, अखेर साधली व शेवट गोड झाला ह्मणून आपण सर्वांनीं बारीकसारीक वादाच्या गोष्टी विसरून आनंदानें त्या ईश्वराचें धन्यवाद गायले पाहिजेत.

वऱ्हाडवृत्त

रा. रा. जे. के. ब्र्याटन यांस ॲडिशनल जुडिशिअल कमिशनर, मध्यप्रांत नेमून त्यांच्या रजेंत त्यांच्या जागीं सध्यांचे रा. रा. स्टानिअन साहेब यांस आफि शि एटिंग नेमिलें आहे.

खालील अधिकाऱ्यांस त्यांच्या नांवापुढील अधिकार १ ले सप्टेंबर पासून देण्यांत आले आहेत.

रा. रा.	हुद्दा व स्थळ.
एफ. डब्ल्यू. ए. मिढो	डिस्ट्रिक्ट व सेशन जज्ज पूर्व वऱ्हाड
क्याप्टन डी. ओ. मॉरिस	डिस्ट्रिक्ट व सेशन जज्ज पश्चिम वऱ्हाड
ए. डी. सेंट. सी. बार	ॲडिशनल जज्ज व असि. सेशन जज्ज पूर्व वऱ्हाड
माणिकशा रतनजी दस्तूर	ॲडिशनल जज्ज व असि. सेशन जज्ज पश्चिम वऱ्हाड
सी, एच, प्राइस	स्मालकाज आकोला
खानबहादूर आरदेसर दिनशाजी विनाय	" उमरावती,
मे, आर ओग्रेडी	" खामगांव

जुडिशिअल कडील १४ एक्ट्रा असिस्टंट कमिशनरांस ५००० पर्यंतचे सबार्डिनेट जजाचे अधिकार दिले आहेत आणि खालील १० मुनसफ केंद्रें स्थापण्यांत येऊन त्यावर जे मुनसफ नेमण्यांत आले आहेत त्यांचीं नांवें येणेंप्रमाणें:—

रा० रा०	कोर्टाचें स्थळ	पगार
भूपेंद्रनाथ घोस एम. ए.	आकोला	१७५
बी. जी. स्टीनहाफ बी. ए.	इलिचपूर	,,
फ्रामरोज रुस्तुमजी एम. ए.	उमरावती	,,
रघुनाथ बळवंत बारपंरे बी. ए.	मलकापूर	,,
बाळकृष्ण वंधूजी चौबळ बी. ए. एल एल बी.	यवतमाळ	
कृष्णराव अंतरकर बी. ए.	मेहकर	१९०
रघुनाथ महादेव भार्गव बी ए.	दारव्हा	,,
लक्ष्मण नरसिंह इनामदार बी. ए. एल. एल. बी.	इलिचपूर	,,
विष्णु कृष्ण देशपांडे बी. ए. एल. एल. बी.	वाशीम	,,
काशीनाथ खंडेराव गर्दे बी. ए. एल. एल. बी.	मोर्शी	,,

—बाळापूरच्या तालुक्याचे स्मालकॉजचें व सबजज्याचें काम खामगांव कोर्टाकडे देण्यांत आलें आहे.

—रा. रा. कुमार श्री हरभामजी रवाजी पेनशनर, डिपुटी कमिशनर यांस येथील नेटीव जिनिंगाच्या दिवाणखान्यांत आज सायंकाळीं पांच वाजतां या जिल्ह्या तर्फे टेलिंग पानसुपारी होणार आहे.

—रा. रा. रामचंद्र विष्णु महाजनी बी. ए एल एल. बी. यांनीं काल सायंकाळीं 'स्वदेशी चळवळी'वर सुरस व्याख्यान दिलें, त्यनंतर रा० रा० विष्णु मोरेश्वर महाजनी यांनीं या विषयाची फोड उत्तम प्रकारें केली आणि राजकीय व अर्थशास्त्राच्या दृष्टीनें त्याचा विचार करण्याची गुरुकिल्ली दाखवून दिली.

लोअर व हायर परीक्षा— यंदा या परीक्षा सप्टेंबरच्या २९ वे तारखेला उमरावतीला सुरू होतील. तेथील जिल्हा बोर्डाचा मोठा दिवाणखाना परीक्षेसाठीं मुक्रर करण्यांत आला आहे.

राजश्री महिपत रावजी पोलिस इनस्पेक्टर वर्ग ३ यांस चीफ कानस्टेबल वर्ग १ वर उतरविल्यामुळें खालील इनस्पेक्टर मंडळीचा १ ले जून पासून उन्नतर दर्जा करण्यांत आला आहे:—

रा. रा.		इनस्पेक्टरीचा दर्जा.
नागोराव नरसिंह, बुलढाणा.		३ रा वर्ग कायम.
विनायक गणेश देशपांडे, आकोला.		४ था वर्ग कायम व ३ रा वर्ग सब प्रोटेम.
नारायण वामन बुलढाणा.		५ वा वर्ग.
केशव हनुमंत यवतमाळ		६ वा वर्ग

राजश्री गुलाबराव मृत झाल्यामुळें गेल्या जून पासून रा. रा. सदाशिव बुधाजी आफि. पोलिस इनस्पेक्टर आकोला यांस ६ वे वर्गावर सब प्रोटेम नेमलें.

वर्तमानसार

स्वदेशी व्यापारांत जंगी चळवळ

कलकत्ता येथें बंगाल्यांतील जमीनदार लोकांनीं कापडाची गिरणी उघडण्याकरितां एका सभेंत ३३ लक्ष रुपये जमा केले. या कामांत त्यांना तेथील मारवाड्यांचें सहाय्य आहे. बंगाल्यांत दरसाल नुसता दुर्गा पूजेच्या महिन्यांत ४ कोट रुपये किंमतीचा मँचेस्टर येथील कपडा खपतो. परंतु यंदा युरोपियन कंपन्यांचें आणि बँकांचें चांगलेंच नुकसान होईल असें वाटतें.

चमत्कारिक जंगली मनुष्य— जामनगर येथें एका गृहस्थानें शिंगापूरकडून एक जंगली मनुष्य आणविलें आहे, त्याचें वय लहान आहे. तथापि तें सर्वदा दिगंबर असतें. तें पाणी पितांना फक्त कांहीं पुटपुटतें; परंतु तें कोणाला कळत नाहीं. एरव्हीं तें कांहीं बोलत नाहीं. त्याचे हातपाय वगैरे अवयव मनुष्या सारखे असून तोंड माकडा सारखें आहे. डार्विनच्या मतांतील " हरवलेला दुवा सांपडला कीं काय!

विलक्षण योगी—धारवाड कडील हावेरी येथें श्रीमत्परमहंस लक्ष्मी विलास अंबा सरस्वती स्वामी महाराज श्री शृंगेरी मठांत आषाढ शुद्ध १५ रविवार रात्रौ पासून समाधी लावून बसले ते श्रावण शुद्ध १२ शनिवार रोजीं प्रातःकाळीं समाधि विसर्जन करिते झाले. यांनीं कांहीं एक इतके दिवसांत खाल्लें नाहीं इतकेंच नव्हे तर त्यांचे सर्व शारिरिक विधिहि बंद होते. सध्यां स्वामीचें शरीर पूर्वी पेक्षां अधिक कांतियुक्त दिसत आहे. तसेंच समाधीला बसण्यापूर्वी स्वामींनीं क्षौर करविलें होतें. आज त्यांच्या डोक्यावर बिलकुल केस नाहींत. आजच क्षौर केल्या प्रमाणें दिसत आहे.

अत्यंत द्वेष— धारवाडकडे रोण येथें एके ठिकाणीं भाऊबंदकी बद्दल पंचाईत चालली असतां चुलत्याच्या विरुद्ध पुतण्या बोलल्या मुळें चुलत्याला राग येऊन त्यानें एक धोंडा घेऊन पुतण्याच्या डोक्यांत घातला त्या सरशी तो मुलगा मेला. आरोपी पळून जात असतां त्याला पोलीसनें पकडला आहे. त्यानें कबुली जबानहि दिला आहे.

सक्तीनें शिक्षण देण्यांत सुयश— मुलांप्रमाणें मुलींनाहि सक्तीचें शिक्षण द्यावें, त्याप्रीत्यर्थ वर्षास १० लक्ष रुपये खर्च करावें, दर्यातून १०० दिवसपेक्षां जास्त दिवस मुलांना शाळेंत अडकवून ठेवूं नये, हातां होईल तों लोकांचीं मनें न दुखवितां त्यांची समजूत घालून ह्या कायद्याची अमलबजावणी करावी. अशा तऱ्हेनें ही सक्तीच्या शिक्षणाची योजना आज १२ वर्षें अमरेळी जिल्ह्यांत अनुभवून पाहण्यात आली. श्री गायकवाड सरकारची ही योजना पूर्ण समाधानकारक झाली आहे. अमरेळी जिल्ह्यांतील एकूण एक मुलें लिहिण्या वाचण्यास शिकलीं आहेत. लोकांना शिक्षण नको असतें असें नाहीं. तर युक्तीयुक्तीनें व सौम्यपणानें त्यांची समजूत

अद्भुत चमत्कार—बडनेरा (उमरावती) येथें नव्या वस्तीनजीक दक्षिण बाजूला एक वारूळ आहे तेथें एक गाय रात्रंदिवस असते. व ज्या ज्या वेळीं ती हंबरडा फोडते त्या त्या वेळीं त्या वारुळांतून एक नाग बाहेर येतो व त्या गाईचे अंगावर चढून तिचें स्तनपान करतो. लोक जमले कीं तो पुनः वारुळांत निघून जातो व ती गायही तेथून दूर जाते. त्या वारुळाजवळ बरीच आणखीहि गुरें चरतात व ही गायही त्याच कळपांत असते पण हिचें लक्ष त्या वारुळाकडे वेधलेलें असतें. असें ह्मणतात. लोकांनीं शहानिशा अवश्य करावी.

हिंमत बडी कां अक्कल बडी— त्यास शेरभर अक्कल व पावशेर हिंमत आहे, ते जितका पराक्रम करून दाखवितात त्यापेक्षां जास्त पराक्रम शेरभर हिंमत व पावशेर अक्कल आहे तो करून दाखवितो असा अनुभव आहे.

विलक्षण अट्टाहास— युवराज्ञीच्या स्वागतसमारंभांत कलकत्त्याच्या मोठमोठ्या घराण्यांतील स्त्रिया ज्या आतांपर्यंत घोषांतून कधींही बाहेर आल्या नव्हत्या, त्या येणार आहेत. स्वागताचा समारंभ प्राचीन हिंदू व मुसलमानी राजघराण्यांतील रिवाजाप्रमाणें होणार आहे ह्मणतात युवराज्ञीचें महा पुण्य खरें !

दुर्दैवी राजपुत्र — मणिपूरच्या तिकेंद्रजिताची वाट इंग्रज सरकारानें लावल्यावर त्याचा मुलगा राजपुत्र भद्रजित् व राजकुटुंबांतली आणखी कांहीं माणसें तुरुंगांत टाकण्यांत आलीं होतीं. भद्रजिता शिवाय बाकीची सगळी तुरुंगांतच मेलीं. आतां कांहीं विशेष आवश्यकता नाहीं असें पाहून इंग्रज सरकारानें भद्रजितास हल्लीं सोडून दिलें आहे. या दुर्दैवी राजपुत्राचें वय २२ वर्षांचें असून तो भिकारी रस्त्यांतून भीक मागत हिंडतो असें ह्मणतात. कर्मणो गहना गतिः

मौल्यवान मासे—सर्व जगांत चीन मधले उत्तम मासे कोठें सांपडत नाहींत. त्यांतल्या त्यांत चीनमध्यें सोनेरी नांवाचा मासा सांपडतो, तो फारच मौल्यवान असतो त्याची किंमत युरोपमध्यें पन्नासपासून शंभर पौंड येते. हा मासा इतका लहान असतो कीं, तो एका हाफ क्राउनच्या नाण्यावर राहील. त्याच्या इतकी मौल्यमान वस्तु दुसरी कोणतीच नाहीं ह्मटलें तरी चालेल.

अक्काबाईचे डोहाळे—झार हे आपला झारपणा सोडून जोगी होणार असें एक वृत्त प्रसिद्ध झालें आहे. अक्कलकडील मनुत गनेलोकांस असे शिकवे येर कसे आठवतात कोण जाणे.

छापण्याचें नवें यंत्र— हल्लीं पुष्कळ दिवसांपासून लीनोटाइप नांवाचें छापण्याचें एक नवें यंत्र इंग्रजी छापखान्यांतून काम करीत आहे. ह्या यंत्रांत टाइप पाडणें आणि कंपोज करणें हें काम एकदम होत असतें. ह्या यंत्रानें फक्त इंग्रजी टाईपच ... रा० टिळक यांनीं आज कित्येक महिनेपर्यंत विचार करून मराठी टाईपहि ह्या यंत्रांत पडतील व कंपोजही होईल अशी युक्ति शोधून काढिली आहे; व त्याचा नकाशा तयार करून तशा तऱ्हेचें हें यंत्र तयार करण्याची इंग्रज कारखानदाराकडे यादी पाठविली आहे. ही युक्ती सफळ होवो!

चमत्कारिक नोटीस— लाहोरकडे एक मुसलमान सुशिक्षितस्त्री वय २६ वर्षे डाक्टरी हिनें स्वयंवर आरंभिलें आहे. आपल्या धंद्यांत व आपल्या स्वतंत्रतेस कोणत्याहि प्रकारें बाध न आणतां आपल्याशीं लग्न लावणारा मुसलमान पति मिळावा अशी तिची इच्छा आहे. तसा मिळत नाहीं ह्मणून 'आपल्याला ख्रिस्ती पारशी, किंवा समाजी बनणें भाग पडूं नये आणि आपला मुसलमानी धर्म टाकावा लागूं नये' अशी इच्छा तिनें जाहीर करून, कोणी मुसलमान अशा अटीवर लग्न करण्यास मिळावा ह्मणून मागणी केली आहे

सलामीची दंडेली—ना. सि जे. बी फुल्लर आय सी. एस. सी. एस. आय. आसामचे हल्लींचे मुख्य कमिशनर व पूर्व बंगाल्याचे होणार गव्हर्नर. हे थोडक्या दिवसांपूर्वी आपल्या रथांत बसून चालले असतां त्यांनीं रस्त्यावर उभे असलेल्या कांहीं बाबूंनीं आपल्यास सलाम केला नाहीं, हें साहेबांस सहन न होऊन त्यांनीं आपलें वाहान बरोबर बाबू जेथें उभे होते तेथें थांबविलें व 'सलाम करो' असा त्यांनीं त्या बाबूंना हुकूम केला, आपल्या बाबू मंडळींनीं आपलीं मस्तकें ताबडतोब लववून आपली राजनिष्ठा व साहेबनिष्ठा प्रदर्शित केली; त्यावर बडेसाहेब खूष होऊन रथ गेले. चालते झाले. सलामीची चटक लागलेले साहेब लोक आतां गव्हर्नरांच्या माणसांनाहि झळकावयास लागले ! सलाम नसतां झाला तर या कमिनो गव्हर्नरांनीं काय केलें असतें, ही मजा पाहण्यास मिळाली नाहीं !

विलक्षण निश्चय—कांहीं मुलांनीं नुकतांच देशी माल वापरण्याविषयींच्या शपथा घेतल्या, आणि दर अल्यावरोबर त्यांच्या बापानें नुकतें काढून दिलेल्या विलायती कपड्यांची होळी करून टाकणार ह्मणून नाद घेऊन बसले. बर्यातल्या आगपेट्या विलायती ह्मणून त्यांनीं लाविलेल्या दिव्यांचासुद्धा उपयोग करावयाचा नाहीं असें वेड डोक्यांत शिरवून घेऊन त्या दिवशीं रात्रभर ते अंधारांत बसले त्यांचा बाप डाक्टर असून विलायती औषधाशीं रात्रंदिवस व्यवहार करणारा असल्यामुळें बापाच्या पैशानें विद्याभ्यास करावा कीं स्वदेशाभिमानाचे पोटीं भीक मागावी याचा खल ते रात्रभर करीत बसले होते.

हें विद्यार्थ्यांचें कर्तव्य आहे काय. देशी माल वापरण्या संबंधानें निश्चय करा हा विद्यार्थ्यांच्या कर्तव्याचा भाग आहे असें आम्ही समजत नाहीं ... पालक देतील तें अन्नवस्त्र घ्यावें, सांगितलें त्या शाळेंत जावें, आणि मन लावून विद्याभ्यास करावा येवढेंच आहे. जगाच्या उद्धारासाठी करणें (अथवा हल्लींच्या शब्द प्रयोगाप्रमाणें बोलावयाचें ह्मणजे चळवळी करणें) हा विषय विद्यार्थ्यांच्या कर्तव्यमर्यादेंत खरोखर येतच नाहीं.

सुधारणा ठेंच कळली— हिंदांत म्युनिसिपाल कॉर्पोरेशननें स्वदेशी सभासद होऊं द्यावे अशा बद्दलची सूचना परवांच्या मुंबईच्या कॉर्पोरेशनच्या सभेंत १३ विरुद्ध २३ मतें पडून नापसंत झाली. तरी पण चिकाटी सोडतां कामा नये. आज नाहीं उद्यां यश येईलच येईल.

विद्यार्थ्यांस दंड— स्वदेशी माल वापरण्याचा निश्चय करण्याकरितां उमरावती येथें भरलेल्या विद्यार्थ्यांच्या सभेस बोर्डींगांतील विद्यार्थ्यांनीं जाऊं नये असा हुकूम सुपरिंटेंडेंट यांनीं फर्माविला असून कित्येक विद्यार्थी त्या सभेस गेलें त्यांस प्रत्येकीं एक रुपया दंड करण्यांत आला. हुकमाची अमान्यता करणारास शासन अवश्य पाहिजे. नाहींतर शिस्त बिघडेल.

आंधळ्याचा उद्भव—खांडवा शहरच्या आसपास चहूं कडे जंगलांत इतक्या अळ्या झालेल्या आहेत कीं, गवतांतून चालणारास पाऊल देखील ठेवतां येत नाहीं. यांनीं गवत खाऊन अगदीं फडशा पाडला. या हिरव्या रंगाच्या असून नवीन तऱ्हेच्या आल्या दिसतात ही ईति लवकर दूर होवो.

नाटकाचे खरे शौकी— जपानी लोकांना नाटक पाहण्याचा शोक फारच आहे. तिकडे नाटक आठवडा दिवसभर चालतें ह्मणून नाटक पाहणारे लोक बरोबर खाण्यापिण्याचे पदार्थ व अंथरूणपांघरूण देखील घेऊन जातात.

चीनचा जाहिरनामा— काळ बदलला आहे. तेव्हां पूर्वीचीं हत्यारें टाकून देऊन शस्त्रास्त्रांत प्रवीणता संपादन करून चीनें अर्वाचीन बनावें, असा जाहिरनामा तेथील सरकारानें काढला आहे !

साहेबी वेडेचार—दार्जिलिंग येथें डेप्युटी कमिशनरच्या हपीसांतील एका बाबूनीं एका साहेबास 'गुड मार्निंग' करतांना 'सर' शब्द उच्चारला नाहीं ह्मणून साहेब अतिशय संतापले परंतु बाबूनें दाद दिली नाहीं. सदर बाबूस पेन्शनांत आणण्याचा वरील साहेबांचा प्रयत्न चालू आहे असें 'पत्रिका' ह्मणते.

स्त्रियांना नको हा गव नको— विद्याखात्याचे डायरेक्टर बेळगांवास गेले असतांना 'तुह्माला साहेब खाऊ देणार आहेत' अशी खोटी थाप मारून मुलींच्या शाळेंतील शिक्षकिणींनीं मुलींना नटवून ... उभें केलें; व नाय... कुलीन घराण्या... उभें करून मोहे... पेटीच्या सुरांत ... कळतें. ... करून

वर्गणी आगाऊच दिली पाहिजे.
किरकोळ अंकास....................२ आणे

नोटिशीबद्दल
१० ओळीचे आंत....१ रु.
दर ओळीस..............८१०६
दुसरे खेपेस...............८१

All Subscriptions to be paid in advance
Single copy .... 2 as
Advertisements
Below 10 lines ...... 2 Rs
Per line over10 ...... 3 as
Repetitions er line.. 2 as

वऱ्हाडसमाचार.

The Berar Samachar

VOL XXXIX AKOLA MONDAY 11 SEPTEMBER 1905 NO 36

वर्ष ३९ आंकोला सोमवार तारीख ११ माहे सप्टेंबर सन १९०५ इ० अंक ३६

मालाचा खप जास्त व्हावा ह्मणून

किंमत कमी केली आहे.

त्वरा करा ! त्वरा करा !

अशी संधी पुन्हां येणार नाहीं

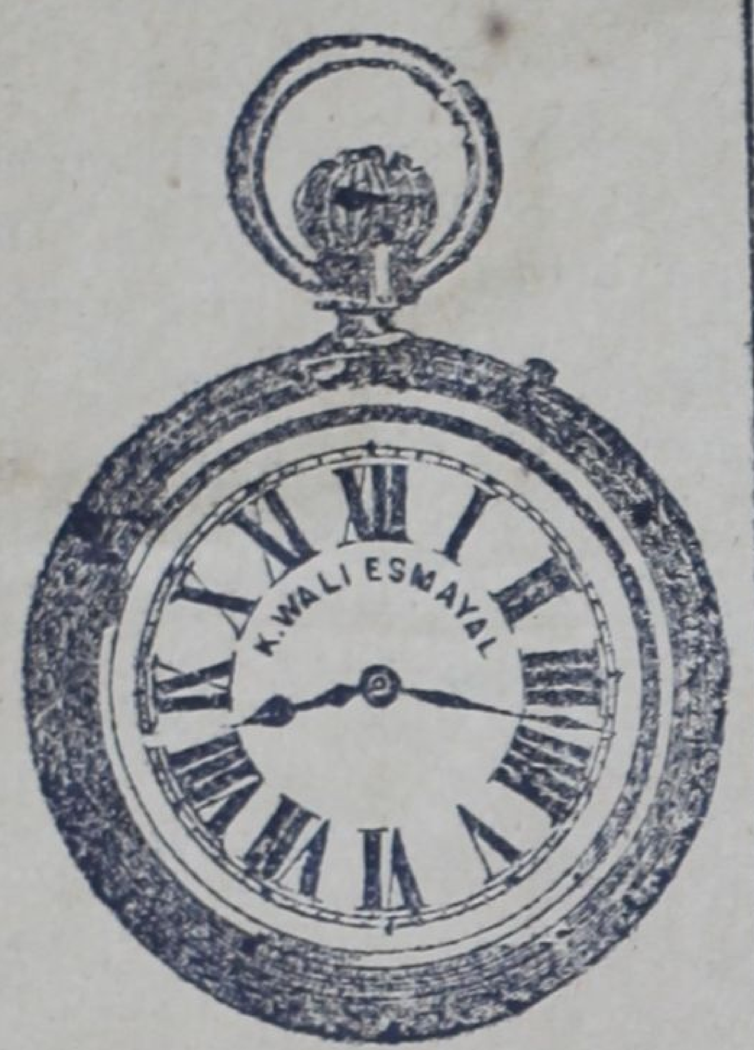

उत्तम प्रकारचें, इमिटेशन रास्कोप सिस्टिम नांवाचें खिशांत ठेवण्याचें घड्याळ दिसण्यांत फार सुरेख आहे. सर्व लोकांस ह्या घड्याळाचा लाभ मिळावा ह्मणून मुद्दाम किंमत रुपये ४ ठेविली आहे, पोस्टेज खर्च माफ. घड्याळाचें सोबत कांच, कमान, पेटी, साखळी इतकें सामान फुकट मिळेल. मिळण्याचा पत्ताः—

खाजा वली भाई इस्माय .
Warda.

नोटीस

बेशमी गुलाबचंद साहेबराव मारवाडी दुकान हिवरखेड ता आकोट यांसः—

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं, मी तुमचे जवळ चांदीचा कडदोरा वजन २०—२२, सरी वजन तोळे २०. गळ्यांतील ताईत तोळे १६ सदर्हू जिनसा ता. २७।८।०५ इ. रोजीं वीस रुपयांस गहाण ठेविल्या. ता. ३।९।०५ रोजीं रु. २०। देऊन सोडविल्या परंतु तुह्मी रुपये घेतले. आणि जिनसा मग देतों असें बोललें त्यांस आज ३ दिवस झाले देत नाहीं. आणि दुसरे रुपये द्या असें बेमानीचें भाषण करतां; करितां नोटीस दिली आहे. तरी नोटीस पावल्या पासून ८ दिवसांत जिन[illegible]ती द्यावी. नाहींपेक्षां [illegible] करून खर्चा सुद्धां [illegible] जाईल कळावें.

मा[illegible]

नोटीस

राजश्री सखाराम वल्लद मारोती हारमकार जिरेमाळी राहणार मौजे टाकळी प्रगणे राजूर तालुके मलकापूर जिल्हा बुलढाणें यांसः—

गंगु मर्द सखाराम हारमकार जिरेमाळी राहणार मौजे टाकळी प्रगणे राजूर तालुके मलकापुर जिल्हा बुलढाणें इजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं तुह्मी माझे लग्नाचे पती असून तुह्मांस रोग झाला असल्यामुळें तुमचा व माझा जन रितीप्रमाणें जो संसार होण्याचा आहे तो होत नाहीं. तुह्मी रोगी होण्यास सुमारें पांच वर्षें झालीं तेव्हांपासून मी आलें आईबापाचें घरीं निर्वाह करीत आहे. त्यास माझे अन्नवस्त्राचें खर्चाबद्दल दरसाल पन्नास रुपये प्रमाणें पांच वर्षांचें अडीचशें रुपये खर्च झाला आहे. ती रक्कम तुह्मी माझे आईबापांस ही नोटीस पावल्या दिवसापासून एक महिन्याचे आंत देऊन पुढेंही माझे चरितार्थाची व्यवस्था बीन हरकत करून द्यावी. वगैरे मुदतींत असें जर तुमचे कडून वर्तन होणार नाहीं तर हीच फारकती समजून मी आपला दुसरा घरठाव केल्यावर तुमचा माझेवर कोणत्याही रितीनें हक्क व दावा चालणार नाहीं. कळावें तारीख ४-९-०५ इ.

सही
गंगु मर्द सखाराम हारमकार जिरेमाळी राहणार मौजे टाकळी प्रगणे राजूर तालुके मलकापूर जिल्हा बुलढाणें
निशाणी हातची बां०

नोटीस

चिरंजीव राजश्री गणपतलाल वल्लद बिहारीलाल हलवाई पुणेकर हल्लीं मुक्काम खामगांव. यांसः—

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं १२-३-०४ रोजीं मी तुला व किसनलालला मिळून दोघांच्या नावानें कुलमुखत्यारपत्र सरकारी कामासाठीं दिलें होतें. तुमचें वर्तन मला पसंत नसल्या मुळें मी तुह्माला कुलमुखत्यारीवरून काढून टाकलें आहे आणि तुमचा कु[illegible]त्यारनामाहि परत घेतला अ[illegible]मांचा सर्व हिशोब द्यावा [illegible]या नांवानें कोणनेंच [illegible]णी तुमच्याशी माझ्या [illegible]वहार करूं नये. [illegible] जाहिरखबर दिली [illegible]९.०५ इ.

[illegible]विक हल[illegible]
[illegible]किसनलाल.

चिनी लोकांमधील विवाह पद्धती

आपला देश व इंग्लंद यामध्यें जितकें अंतर तितकेंच अंतर या दोन देशांतील चाली रीतींत आहे. हें वैषम्य अमुक एका गोष्टींत आहे असें नसून तें सर्वतोपरी आपणांस दिसून येतें. त्याप्रमाणेंच तें सामाजिक चाली रीतींत ही असणारच. तशी स्थिती पूर्वेकडील देशांची नाहीं; बाह्यांगीं उपचार वगळले असतां त्यांच्या अंतःस्थितींत पुष्कळ साम्य दिसून आल्याविना राहत नाहीं. हीच गोष्ट चीन देशास लागू आहे. जर हिंदुस्थान देश व इंग्लंद यामध्यें पुष्कळ भिन्नता दिसते तर चीन व इंग्लंद यामध्येंही दिसणारच. अर्थात् चीन व हिंदुस्थान यामध्यें साम्यता पुष्कळ बाबतींत असली पाहिजे. व ही साम्यता विवाह पद्धतींत ही दृष्टोत्पत्तीस येते. पाश्चिमात्य देशांत जी लज्जा विरहित स्त्री आराधना करण्याची चाल पडली आहे ती इकडील देशांत कोठेंही प्रचारांत नसेल. पतीपत्नी यांचा संबंध कोणत्या धर्तीवर राहणार याचा निर्णय या आराधना काला पासून होऊं लागतो. भावी पत्नी ही पुरुषाचें आराध्य दैवत बनून राहतें. जपानी मुत्सद्दी मार्किस इटो यांचा एका विलायती गृहस्थाशीं थट्टेचा संवाद चालला असतां त्यांनीं सांगितलें कीं, पश्चिमेकडील देशांत लग्न झालें असतां स्त्रीला आपल्या हाताखालीं एक नोकर आला अशी भावना होते व इकडे लग्न लागलें असतां घरचा सर्व कारभार पाहणारी एक साह्यकारी स्त्री आम्हास मिळाली असें आम्ही समजतों. यांत सत्याचा अंश पुष्कळ आहे. ही गोष्ट अगदीं निःसंशय. स्त्री--आराधना करणें किंवा × × घोटणें याच्या वेदना दुर्धर आहेत, किंबहुना मरणप्राय आहेत असें एका थट्टेखोर ग्रंथकारानें ह्मटलें आहे. व तें ज्याचें त्यानेंच केलें पाहिजे. ही अनेक रीतीनें त्याज्य अशी पद्धत चिनांत नाहीं आपल्या इकडील प्रमाणेंच नवरा मुलगी पसंत करण्याचें काम वडील माणसा करवीं होत असतें किंवा मध्यस्थी लोक ही लग्नें जुळवून आणतात. तरुण वयामध्यें मनुष्याला बुद्धी ज्यास्त असते व तो प्रिय बद्ध झाला असतां त्याला तारतम्य अगदीं राहत नाहीं. बाह्यांग झकपकीला तो किंवा ती तात्काळ फसण्याचा संभव फार. तेव्हां ज्यानां जगाचा अनुभव जास्त व किंवा ज्यानां भावी नवरावायकोच्या घराण्याची पूर्व पिठीका माहीत असते किंवा निदान मिळविण्याची जास्त संधि असते अशांच्या हातून लग्न निश्चय होणें चांगलें व अशीच पद्धत चीन देशांत आहे. मध्यस्त स्त्री किंवा पुरुष जो कोणी असेल तो आपल्यापाशीं नवरा मुलीची दोन टिपणें ठेवतो. त्यांत दोघांच्याही जन्माचें वर्ष महिना, दिवस व तास इतकीं टिपलेलीं असतात. दोघांचेही गूण पटून पुढें लग्न शुभकारक होईल असें त्यानें घटित केलें म्हणजे वाग्निश्चय होतो. वाटाघाट चालली असतां कांच फुटणें, पदार्थ हरवणें किंवा अशाच प्रकारची अपशकुन सूचक एखादी गोष्ट घडली तर लग्न रहित होतें.

आपल्या इकडे लग्न निश्चित झालें म्हणजे सीमांत पूजन होतें तिकडे भेटीच्या नामनिर्देश चिठ्या असतात त्या आकाराच लवट तांबडे कागदावर लिहून दिल्या जातात. मुलाचा बाप मुलीच्या बापाकडे लग्न निश्चय झाल्याचें मामुली पत्र पाठवितो, त्याबरोबर मिठाई किंवा हंसपक्षी यांच्या देणग्या असतात. हंसपक्षी हा पतीपत्नीच्या चिरकाल प्रेमाचें दर्शक समजतात.

लग्नाची मागणी करते वेळीं नवरा मुलीच्या घरांतील सर्व माणसास वधुवरांपैकीं कोणीही अशक्त रोगी अतिवयस्क किंवा अति पोरवयाचें नाहीं असें स्पष्ट करून सांगावें लागते. या बाबतींत फसवाफसवीचा प्रकार उघडकीस आल्यास त्याबद्दल कडक शासन होतें. आपल्या इकडे अशी पद्धत अंमलांत आणल्यास फार चांगले होईल. आपल्या मधल्यांच्या धनलाभामुळें कितीतरी जोडपी विजोड झालेली आपल्या समाजांत दिसतील, किंवा भरंवशामुळें किती तरी मुली ह्मातान्यांच्या गळीं पडून नाडल्या गेल्या आहेत पुनर्विवाहाची चाल प्रचलित नसल्यामुळें एकदां झालेल्या अनर्थाचें निराकरण कधींही होत नाहीं व त्यांचें परिणाम पुढें जन्मभर स्त्री पुरुषांस भोगावे लागतात.

उत्सव प्रदर्शन

कागदाचें देवाण घेवाण झालें व वाग्निश्चयाचें वेळीं ठरलेली रक्कम मुलीच्या बापाच्या पदरांत पडली ह्मणजे चिनी लोकांचें लग्न कायदेशीर घडलें असें मानतात. आपल्या इकडे लग्नाला कायद्याचें स्वरूप सप्तपदी नंतर लाजाहोम झाला ह्मणजे येतें. एकदांच्या अक्षता मुलीच्या डोक्यावर पडल्या आतां आह्मी निर्धास्त झालों " असें वधू पक्षांयाकडून वदलेलें किती वेळ तरी ऐकण्यांत येते. यापूर्वी कोणत्याहि स्थितीला पोचलेलें लग्न असलें तरी मोडतां येतें वाग्निश्चया नंतर लग्न मोडून लग्न न होतांच चेबूगवाळे आटपून वऱ्हाड्यांस आल्या मार्गानें परत जावें लागल्याची किती उदाहरणें आपल्या पाहण्यांत आलीं असतील. अक्षता पडल्या ह्मणजे मात्र तें लग्न पूर्ण स्थितीला आलें, त्या नंतर मुलामुलीस पतीपत्नीचें नातें प्राप्त होतें.

तोंपर्यंत होत नाहीं. मुलाला आंदण ह्मणून जी रक्कम द्यावयाची ती लग्नकार्यांतच मुली प्रित्यर्थ खर्च करा पाहिजे असें आहे पण शास्त्र निराळें व रुढी निराळी. यांत आईबापही आपला कार्यभाग उरकून घेतात. (अपुर्ण)

वऱ्हाडसमाचार

मिती भाद्रपद शुद्ध १३ शके १८२७

॥ सहाय्य असिर्वे अते तरिच शत्रुला मारवें ॥

इंग्लंडचें साम्राज्य फार वाढतें आहे, त्याचा व्यापार सर्व पृथ्वीवर पसरलेला आहे व त्याचीं भांडारगृहें लक्ष्मीनें भरलेलीं आहेत. परंतु त्याच्या या विस्तृत वैभवा बरोबर त्यास शत्रूहि अनेक आहेत. फ्रान्स, जर्मनी आस्ट्रिया, रशिया टर्की आदि करून सर्व राष्ट्रांचा डोळा इंग्लंडवर आहे. फ्रांसाचें तर अगदीं हाडवैर आहे. रशिया हा साम्राज्याचा प्रतिस्पर्धी आहे व जर्मनीनें त्याचा व्यापार उखडून पाडण्याची खटपट चालविली आहे. अशा तऱ्हेनें इंग्लंडचा उत्कर्ष ह्मणजे या राष्ट्रांना एक हृदयस्थ शल्यच होय इंग्लंड संकटाच्या सांपळ्यांत कसा पडेल व त्याचा पाडाव कसा होईल ही एक इच्छा त्यांची मोठी प्रबल आहे आणि त्यांनीं इंग्लंडची वरपंगी कितीहि थोरवी गायिली, त्याचा कितीहि गौरव केला वा त्याचा मित्रपणा संपादण्याची हाव घेतली तरी त्यांच्या पोटांतील ती खरी गोष्ट इंग्लंडनें विसरतां कामा नये. आपलें साम्राज्यास धक्का न बसेल व आपलीं व्यापारसूत्रें सर्वत्र खेळतीं रहातील अशा बद्दल इंग्लंडनें फार दक्ष राहिलें पाहिजे. इंग्लंडचें साम्राज्य इतकें अफाट आहे कीं, कोणच्या ठिकाणीं कशी ठिणगी पडेल व एकदम आग भडकेल याचा नेम नाहीं इंग्लंडला आपल्या ऐश्वर्यसंपदेची जोड राखावयाची असेल, आपल्या साम्राज्याच्या सीमांतरेखा वाढवावयाच्या असतील, आणि आपल्या विजयशाली बाहूंच्याचा सर्वत्र दरारा बसवावयाचा असेल तर आपल्या शत्रूंशीं झुंज देण्याची इंग्लंडची तयारी अगदीं कडेकोट असली पाहिजे ही गोष्ट निर्विवाद होय.

परंतु इंग्लंडची या कामीं बिलकूल तयारी नाहीं आणि हा प्रश्न सर्व मुत्सद्यांनीं प्रथम मनावर घेतला पाहिजे असा लॉर्ड राबर्टस ह्यांनीं एक सारखा घोष घेतला आहे. त्यांच्या मतें सांप्रतचें इंग्लंड हें लढाई खेळण्यास फार निर्बल आहे. इंग्लंडच्या शिपायांमध्यें खरी शिपाईगिरी नाहीं ही गोष्ट ट्रान्सवालच्या युद्धांत चांगली निदर्शनास आलेली आहे. सैन्याच्या कर्तबगारीवर व पराक्रमावर राष्ट्राचें चक्र वर खाल होत असतें हें विसरता कामा नये. किंबहुना सर्व राष्ट्रांचें स्वातंत्र्यजीवितच राष्ट्राच्या बाहुबलावर अवलंबून आहे. जीं राष्ट्रें शत्रूच्या समशेरी पुढें नमतात तीं फार दिवस तगत नाहींत. समशेर हीच एक शत्रूचें हृदय भीतीनें विदारून टाकणारी आहे. हिच्या सहाय्यसमर्थ्याच्या खेरीज मोठा मुत्सद्दीपणाही लंगडा पडतो ही गोष्ट जगाचा इतिहास सांगत आहे. तर लढाईच्या सर्व पाचपेचांत आपलें सैन्यदल तरबेज ठेवणें हें आद्य कर्तव्य होय.

पैसा वाटेल तेव्हां आणि वाटेल तितका मिळवितां येईल, इतर युद्धसामुग्रीहि पाहिजे तितकी मिळेल परंतु लढाईची कवाईत व अनुभवाचें शहाणपण हें मात्र एकाकी कधींही मिळणार नाहीं. यासाठीं सर्व राष्ट्रानें एकसारखी अव्याहत खटपट व उद्योग केला पाहिजे. लढाईस योग्य अशा लोकांची निवड करून त्यांस हें शास्त्र शिकविलें पाहिजे. ज्यांस लढाई करण्याची हिंमत नसेल अशा दुबळ्या लोकांकडून कराच्या रुपानें पैसा जमविला पाहिजे. आणि हा सर्व पैका ह्या दुबळ्या लोकांचें रक्षण करण्यासाठीं हातावर शिर धरून निघालेल्या लढवय्या लोकांस कवाईत शिकविण्याकडे खर्च केला पाहिजे. इंग्लंडसारख्या अफाट साम्राज्याची पृथ्वी सेनासमुद्रानें वेढलेली असली पाहिजे. थोड्याशा लोकांनीं हें काम भागण्यासारखें नव्हे. आपल्या राज्यासाठीं लढण्याचें राष्ट्रांतील प्रत्येक मनुष्याचें काम आहे. राष्ट्रांतील प्रत्येक मनुष्यास आपल्या देशाचें रक्षण करण्याचें सामर्थ्य असलें पाहिजे. प्रत्येक मनुष्य कवायतीच्या आखाड्यांत खेळलेला असला पाहिजे. कोरडी स्वदेशप्रीति कुचकामाची आहे. लोकांच्या अंतःकरणाच्या वीरश्री बरोबर त्यांचे बाहूही स्फुरण पावले पाहिजेत. कांहीं नियमित सैन्यभारावर सर्व राष्ट्रानें अवलंबून राहणें हें फार धोक्याचें आहे. अत एव राष्ट्रांतील सर्व लोक मिलिटरी शिक्षणानें तरवारबहादर होतील अशी दक्षता ठेवली पाहिजे. ज्या राष्ट्रानें आपला शिपाईगिरीचा पेशा सोडला तें राष्ट्र रसातळास गेल्या खेरीज रहाणार नाहीं.

अशा रीतीनें इंग्लंडांतील मुख्य सेनाधिपती लॉर्ड राबर्टस साहेब उपदेश करीत आहेत. त्यांच्या पोक्त व अनुभवी मतावर आक्षेप निघणें अशक्य आहे. हिंदुस्थानांतील कोट्यावधी लोकांस लष्करी शिक्षण दिल्यास त्यास सैन्यांत घेतल्यास आंग्लहिंदुपादशाही शत्रूस अजिंक्य होईल अशी आमची खात्री आहे. हिंदुस्थानचे लोक जात्याच शूर शिपाई आहेत आणि अशा वीर पुरुषांना सरकारानें हातीं धरल्यावर कोणची गोष्ट असाध्य आहे ?

कोर्टाचीं स्थळें

दिवाणी व फौजदारी कोर्टें निराळ्या पद्धतीवर स्थापण्यांत आलीं आहेत; आणि ही रचना तत्वशः फार चांगली आहे पण हल्लीं कोर्टाचीं जीं स्थळें निश्चित झालीं आहेत तीं लोकांस फार गैरसोयीचीं आहेत. पूर्व वऱ्हाडांतल्या पेक्षां पश्चिम वऱ्हाडांत या गैरसोयी फारच फार आहेत उदाहरणार्थ आकोल्यानें स्मालकाज कोर्ट घ्या. या कोर्टांत दावा दाखल करण्यासाठीं मूर्तिजापूर तालुक्यांतील लांब लांबच्या स्थळांहून आकोल्यास यावयाचें ह्मणजे कोर्टखर्च व वकिलीखर्च यापेक्षां जाण्या येण्याच्या खर्चानें व श्रमानेंच पक्षकार हैराण होऊन जातील. सामान्य दाव्यामध्यें तर असा प्रसंग येईल कीं तो दावा करण्यापेक्षां ऋणकोला त्या कर्जाची सूट देऊन एक नारळ बक्षीस देणें बरें. कोर्ट फार लांब पडल्यामुळें लहान लहान दाव्यांची अशी धूळधाण उडणार आहे. तसेंच खामगांवच्या स्मालकाज कोर्टाला मलकापूर किंवा बाळापूर या तालुक्यांतील लोकांस जाणें भाग झालें आहे. दोन्ही तालुक्यांस खामगांव हें स्थळ फार गैरसोयीचें आहे. ही गोष्ट स्मालकाजच्या दाव्यांची झाली. इतर जमीन जुमल्यांच्या दाव्यांत तर खर्च व श्रम या खालींच लोकांचा चुराडा व्हावयाचा आहे पांचशे पर्यंतचे दावे पुष्कळ असतात आणि त्या दाव्या संबंधानें लोकांची गैरसोय एवढी पूर्वीं कधींच झाली नव्हती. कित्येक प्रसंग वीस वीस किंबहुना पंचवीस कोसांवरून लोकांस लहान लहान किंमतीच्या दाव्यासाठीं कोर्टाचा दरवाजा पाहण्याचा भगीरथ प्रयत्न करावा लागेल. लोकांची ही अडचण मोठी आहे आणि ती लवकर दूर झाली पाहिजे

या शिवाय आकोल्यास एका मुनसफ कोर्टाकडे आकोट, मूर्तिजापूर व आकोला या तीन तालुक्यांचें काम देण्यांत आलें आहे. हें काम एका अधिकाऱ्याच्या हातून निभण्या सारखें नाहीं. एकट्या माणसाला हे दावे पुष्कळच आहेत. त्यानें रात्रंदिवस मेहनत केली तरी हा बोजा त्याच्या हातून उचलण्या सारखा नाहीं. जी गोष्ट येथील मुनसफाच्या कोर्टाची झाली तशीच खामगांवच्या सबार्डिनेट कोर्टांतील मुनसफीच्या अधिकाऱ्याच्या ह्मणजे ५०० रुपये पर्यंतच्या दाव्यांस सारखीच लागू पडत आहे तेथें तरी बाळापूर जळगांव व खामगांव या तीन तालुक्यांचे ५०० पर्यंतचे दावे चालण्याचे आहेत. या शिवाय त्या कोर्टाला आणखी पांच हजारा पर्यंतचे दावे चालवावे लागतील; या मोठ्या दाव्यांच्या संबंधानेंच मलकापूर तालुक्यांतील पांचशे वरील रकमेचे दावे अधीक मिळविण्यांत येतील. हें सर्व काम अधिकाऱ्याला फारच फार झालें आहे.

कामाचें स्वरूपही लक्ष्यांत घेण्या सारखें आहे. मध्य प्रांतांत मालगुजारी पद्धती चालू असल्या मुळें तिकडील दावे फारसे भानगडीचे नसतात पण वऱ्हाडांतील प्रकार निराळा आहे. येथें जितके सर्व्हे नंबर तितके शेताचे मालक व्यक्तिशः निराळे असतात. या कारणा मुळें या प्रांतीं जमिनी संबंधाच्या दाव्यांत तक्रारी पुष्कळ असतात इकडील शेती फार मूल्यवान आहे आणि त्या कारणा मुळें तिच्या संबंधाच्या तंट्यांची संख्याही मोठी असते.

वरील विवेचना वरून हें दिसून येईल कीं मुनसफ कोर्टें आणखी स्थापावयाला पाहिजे आहेत. हीं दिवाणी कोर्टें सरकाराला चांगलीं धनोत्पादक असतात, तेव्हां त्यांच्या स्थापनेला पैशाच्या बाजूनें अडचण येण्याचा संभव नाहीं. आकोट, मूर्तिजापूर व बाळापूर या तिन्ही ठिकाणीं एक एक मुनसफ कोर्ट पाहि[illegible] या कोर्टाला १०० रुपये पर्यंत[illegible] रुपये पर्यंतच्या स्मालकाज[illegible] धिकार देण्यांत येईल [illegible] मोठी होऊन प्रत्येक को[illegible] मुबलक राहील. ही म[illegible] करण्याचें कारण अ[illegible] लोकांच्या गै[illegible] त आणि त[illegible]

वकील मंडळींच्या दृष्टीला ही सूचना फारशी पसंत पडणार नाहीं कांकीं या रितीनें त्यांचें एकवटलेलें काम स्थळोस्थळीं विभागलें जाईल; पण त्यांच्या गरजा व सोईया पेक्षां लोकांच्या कल्याणाची बाजू सरकारानें प्रथम पाहिली पाहिजे. आमच्या सूचनेच्याच धोरणानें या पूर्वी तालुक्या तालुक्यांतून सरकाराकडे अर्ज जाणार होते असें आम्ही पूर्वीं ऐकिलें होतें पण ती गोष्ट अजून तशीच राहिली आहे तरी या संबंधानें लोक लवकरच चळवळ सुरू करितील असें आह्मांस वाटतें.

अधिकारी मंडळी.

(बदल्यांची आवश्यकता)

या सदरा खालीं गेल्या अंकीं आह्मी त्यांची हुद्देदारी व वर्तणुक निर्दिष्ट केली आहे आणि आज दुसरीकडे राजश्री कोल्हटकर व राजश्री हैदरअली यांच्या बदल्या छापल्या आहेत या वरून आतां असेंहि ठरतें कीं एक्स्ट्रा असिस्टंट कमिशनर मंडळींचें साम्राज्य फार मोठें वाढलें आहे आणि त्यांच्या नेमणुका जस जशा भिन्न भिन्न ठिकाणीं होत जातील तसतसा त्यांस आपल्या दिवाणी व फौजदारी अधिकारांखालील प्रांताचें वैभव चांगलें करून घेईल, असो. आह्मांस या मंडळीच्या बदली संबंधानें फारसें ह्मणावयाचें नाहीं, पण आमच्या प्रांतांत डिपुटी कमिशनर व असिस्टंट कमिशनर मिळून जी अधिकारी मंडळी आहे तिच्या स्थानापन्नते विषयीं आमचा आक्षेप मोठा आहे. वऱ्हाड प्रांत लहानसा होता तेव्हां या मंडळीची व प्रजासमूहाची गांठ जन्माचीच पडल्या सारखें होत असे; पण आतां आमच्या प्रांताचा समावेश मध्य प्रांतांत झाल्यामुळें पूर्वी या या अडचणी दूर झाल्या आहेत. या मंडळीच्या स्थानाला चांगलें चालन मिळालें पाहिजे असें आमचें मत आहे. ही पुष्कळशी मंडळी मद्दुकवृत्तीची बनलेली आहे. यांची दृष्टी चांगली उघडेल अशा यांस प्रवास दिला पाहिजे. त्यांची लघुता किती आहे हें त्यांस मध्य प्रांतांतील अधिकाऱ्यांच्या संसर्गानें कळविण्याची मोठीच आवश्यकता आहे. विद्या विनय व अनुभव या गोष्टी त्यांस मध्य प्रांतांतील अधिकाऱ्यांपासून पुष्कळशा शिकाव्या लागतील. आणि तिकडील सिव्हिलिअन हें अजब चांगलें चालतील असा आह्मांस पक्का भरंवसा आहे आवच्या कडील अधिकारी मंडळीचे दोष दाखविण्याचा आमचा हेतु नाहीं पण त्यांत मध्यप्रांतांतून सुसंस्कृत करून नंतर पुनः इकडे पाठवावें अशी आमची स्थानिक सरकारास आग्रहाची प्रार्थना आहे.

हें खरें कीं आमच्या कडील डेपुटी कमिशनर व असि० कमिशनर यांची वर्तणुक मध्यप्रांतांतील समान हुद्यांच्या अधिकाऱ्यांच्या यादींत सामील केलेली नाहीं. ही गोष्ट मध्यप्रांतांतील अधिकाऱ्यांन[illegible]मुळें तशीच ठेवण्यांत [illegible]डील सिव्हिलियन [illegible] अधिकारी एकत्र [illegible]सें ह्मणतात आ[illegible]ला संभव मोठा [illegible]ऱ्यांची [illegible]यांना [illegible]नाहीं. [illegible]यादि

खात्यांतील अधिकारी पुष्कळसे बदलण्यांत येतील तर परस्परां मधील अनुभवाच्या अदलाबदलीनें सरकारचा व लोकांचा मोठा फायदा होण्या सारखा आहे. राज्यकारभाराच्या उत्कृष्टपणासाठीं व प्रजेच्या सौख्यासाठीं या बदल्या अवश्य अमलांत आणाव्यात असा आमचा अभिप्राय आहे.

प्लेगाचा प्रतिकार

प्लेगाला उत्तम उपाय म्हटला म्हणजे स्थानत्यागाचा होय. स्थलांतरा सारखा दुसरा गुणकारी मार्ग नाहीं. मोकळी हवा सुर्याचें ऊन व स्वच्छ पाणी या तीन गोष्टी म्हणजे आयुष्याच्या हेमगर्भांच्या मात्राच होत, आणि या तिन्ही गोष्टि स्थलांतरानें साध्य करून घेण्याच्य असतात. एका जंगलच्या वस्तीनेंच या लाभण्या साध्या आहेत. आणि म्हणूनच प्लेगाचें स्थान सोडून देतांना जंगलचा रस्ता धरावा लागतो. प्लेगा सारखा दुर्धर रोगच असें सांगतो कीं, शहरचा भाग लोकवस्तीला अपात्र आहे. तेथील दाट वस्ती, मलमूत्रादिकांची घाण व अस्वच्छ पाणी यांनीं लोकांस ऊन, हवा व पाणी या तिन्ही आरोग्यकारक गोष्टी मिळत नाहींतशा झाल्या आहेत.

प्लेगाच्या उपाया संबंधानें आतां द्विधा मत उरलें नाहीं या बाबतींत सर्वांची एकवाक्यताच दिसून येते. उत्तरोत्तर येणारा अनुभवही असेंच शिकवीत आहे. जो तो आपापल्या शक्तीप्रमाणें या उपायाचा अंगीकार [illegible]त आहे आकोल्याच्या चारही दिशेला जर दृष्टी फिरविली तर सर्व कुल्या झोंपड्या आपल्या म्हणण्याची उत्तम साक्ष देतील. ज्याच्यापाशीं कांहीं साधन आहे तो हा उपाय तत्काळ करितो पण

गरिबांची सोय काय ?

हा प्रश्न मोठा गूढ आहे. त्यांचे जीव सरकार दुष्काळांत जगविते परंतु या प्लेगाच्या समयीं त्यांच्या जीवाला सरकारापाशीं किंमतच नाहीं असें दिसतें. धर्मशाळा, दवाखाने, दुष्काळाचीं कामें जसें सरकार घालतें तद्वतच सरकारानें गरिबासाठीं प्लेगच्या झोंपड्या बांधून दिल्या पाहिजेत हें कर्तव्य सरकारचेंच आहे असा आमचा अभिप्राय आहे. ज्या कोणाला अनुकूल नाहीं त्याला सरकारी झोपडी उपलब्ध पाहिजे. मागल्या साली या कार्या साठीं वर्गणी वगैरे गोळा केली होती पण यंदा सरकारी अनास्था फार मोठी दिसते. कांग्रा दरी मधील भूकंपानें निराश्रित झालेल्या लोकांसाठीं जर सरकारी आश्रयाखालीं वर्गण्या पाठविण्यांत येतात तर आकोल्यास उसळलेल्या प्लेगाच्या दूरीकरणार्थ कांहींच हलचाल होऊं नये हें आश्चर्य होय! वर्गणी देणारी मंडळी सरकारी इनकम ट्याक्सानें अगोदर बेजार झालेली आहे तेव्हां अशा प्लेगाच्या आपत्तींत सरकारी खजिन्याला हा[illegible] पाहिजे असें लोकमत अ[illegible]

विद्यार्थी[illegible]

(स्वदेशी चळ[illegible]

या स्वदेशी [illegible]

मंडळीस [illegible]

आनंदाची [illegible]

त्यांच्याच [illegible]

म्हणजे राष्ट्राचे आधारस्तंभ आहेत. सध्यां त्यांच्या मनांत या गोष्टी चांगल्या बिंबून या प्रेरणा त्यांच्या वर्तनांत दिसून पडत आहेत हा मोठाच लाभ आहे. हल्लींची वडीलधारी व थोरली पिढी ही चळवळ ह्याच विद्यार्थी मंडळीच्या हातीं कालक्रमानें देईल तेव्हां त्यांच्या अंगीं ती पुढें चालूं ठेवण्याची चांगली योग्यता येईल असें आह्मांस वाटतें. देशामध्यें खरी कल्पकता वाढेल, मजुरदार कुशल व हुन्नरवाले असे निपजतील, संयुक्त भांडवलें उभीं होतील आणि देशी औद्योगिक चक्र चालविण्याची यंत्रादि उपकरणें येथेंच तयार होतील असा आमच्या या चळवळीचा खरा भावार्थ आहे. हा भावार्थ सिद्धीस पोचविण्याची मोठी जबबदारी विद्यार्थी मंडळीवर येणार आहे. आणि सध्यां ज्या वीरश्रीनें हा तरुण मंडळी चळवळून व खडबडून उभी आहे ती वीरश्री भावी यशप्राप्तीचीं प्रसादचिन्हेंच होत.

उमरावतीचे विद्यार्थी

इतरत्र जसे विद्यार्थी आहेत तसेच उमरावती हायस्कूलचे आहेत. या चळवळींत शिरूं नये व जाहीर सभांस जाऊं नये असा सरकारी हायस्कुलाच्या अध्यापकांचा हुकूम होता. पण या स्वदेशी ब्रम्हानंदांत विद्यार्थ्यांचा लय इतका लागला आहे कीं, त्यांनीं त्या हुकुमाचें उल्लंघन केलें अर्थात त्यांस ६।८ छड्या मिळाल्या व त्यांच्या पालकांस या बद्दल प्रत्येकीं १।१ रुपया दंड द्यावा लागला. विद्यार्थी कांहीं अंशीं घोड्या प्रमाणें होत आणि शिक्षक म्हणजे चाबूकस्वार किंवा शाळारूपी रथाचे सारथी होत तेव्हां आपले घोडे बेफाम होतील अशी कडक शिक्षा न करण्यांतच खरें कौशल्य आहे. विद्यार्थ्यांवर राग केला तरी वात्सल्यामुळें लवकर तो शांत व्हावयाला पाहिजे. पण सरकारी हायस्कूलची अध्यापक मंडळी तशी वागली नाहीं. त्यांनीं आपल्या कठोर भाषणानें व उपमर्दाच्या कृतीनें बोर्डिंग सोडण्यापर्यंत विद्यार्थ्यांची मजल पोंचविली. आणि अमूक तारखेपर्यंत ते परत येतील तर त्यांस प्रत्येकी यथाक्रिया शिक्षा करून शाळेंत घेतलें जाईल. नाहीं तर ते शाळेला व विद्येला मुकले असें समजावें. हा अखेरीचा हुकूम पाहतांच पुष्कळशा विद्यार्थ्यांनीं सरकारी शाळा सोडली आहे असें म्हणतात. विद्यार्थ्यांमध्यें आपल्या निश्चयाची इतकी बाणी आहे हें पाहून साहाजिक नागरिक त्यांच्या तर्फेचे झाले आहेत. सध्यां उमरावतीस दोन तट आहेत. आणि विद्यार्थी शाळेच्या बाहेर आहेत आमच्या मतें विद्यार्थी ते विद्यार्थी, त्यांच्यावर शिक्षकांची अवकृपा नको आणि त्यांची ' स्वदेशी ' श्रद्धा पाहून नागरिक त्यांच्या पाठीशीं आहेत हेंही ठीक होय. विद्यमान कालाकडे दृष्टी देऊन सरकारीं अ[illegible]र्थ्यांची निष्ठा पाहून [illegible] ह[illegible] करण्याचा अपराध [illegible] घालून राजश्री [illegible]कर आदिकरून [illegible] करून घ्याव- [illegible] कार्यदृष्टी न [illegible]ला असून [illegible] झाली [illegible]तावो!

निरोप

कुमार श्री हरभामजी रावजी पेनशनर डिपुटी कमिशनर यांनीं या सप्तकांत वऱ्हाडच्या मंडळीचा निरोप घेतला व ते गेल्या बुधवारीं मलकापुराहून काठेवाडाकडे रवाना झाले. शेवटच्या चारपांच दिवसांत त्यांस घटकाभर फुरसत नव्हती. सर्वकाळ प्रेमी लोकांच्या भेटींत गेला व मंडळीच्या आग्रहास्तव त्यांस उमरावतीला व आकोल्यास मुद्दाम जावें लागलें. त्यांचा आदरसत्कार फार उत्कृष्ट झाला हें सांगण्यापेक्षां त्यांच्या दर्शनलाभामुळें लोकांचीं मनें कशीं विरून गेली व ही जुलमी पेनशनदारी लोकांच्या अंतःकरणांत कशी शल्यतुल्य सलली हें कळविणें फार अगत्याचें आहे. कुमार साहेबा सारखा चांगला नेटिव अधिकारी पेनशनींत काढला ही गोष्ट लोकांच्या डोळ्यासमोर उभी राहिली आणि स्थानिक सरकारच्या या कृत्याविषयींचा लोकांच्या मनांतील विषादाग्नि असाच विझून गेला. कुमार साहेब जेथें असतील तथें ते लोकवंद्यच राहतील. त्यांच्या मनांत देशी कलाकौशल्या संबंधानें व शेतीच्या सुधारणे संबधानें फार वेड आहे आणि तद्विषयक संकल्पित गोष्टी निदर्शनाला आणण्याचा त्यांचा पूर्ण निश्चय आहे. कुमार साहेब एक संस्थानिक राजपुत्र आहेत तेव्हां त्यांस या गोष्टी करून दाखविण्याचें श्रय खात्रीनें येईल. असाच कल्याणकारी अधिकारी आह्मांस पाहिजे होता पण सरकारी खळबतांत त्यांचा लाभ आह्मांस मिळूं नये असा ठराव झाला हें दुर्भाग्य होय.

सरकारी नियमा प्रमाणें यांस सार्वजनिक पानसुपाऱ्या घ्यावयाच्या नव्हत्या आणि म्हणूनच त्यांनीं सार्वजानिक पानसुपारी होऊं दिली नाहीं. मित्रमंडळींत देखील कुमार साहेबांनीं मुग्धता पतकरली होती इतकेंच नाहींतर त्यांच्या आग्रहावरून कोणीही आपल्या मनांतील निरोपाची वाच्यता केली नाहीं. पुष्कळसे समारंभ झाले पण त्यांतील कुशलप्रश्न देखील सर्वांच्या अंतःकरणाची परिस्फुटता नीट करीत असत. सरकारी नियमाप्रमाणें मौनव्रतच होतें पण तेंच अधिक बोलकें होतें असें म्हणावें लागतें. असो. कुमार साहेब दीर्घायु व अधिक लोककार्यकारी होवोत असें आम्ही मनापासून इच्छितों.

वऱ्हाडवृत्त

हवामान— पाऊस तीन चार दिवस मधून मधून असा पडत आहे. हा भीज पाऊस असून पिकांला पुष्टीकारक संजीवनीच होय. एकंदर पर्जन्य १६ इंच पर्यंत झाला आहे. प्लेगाशिवाय इतर रोगराई कोणतीच नाहीं खरा पण जेथें प्लेग आहे तेथें साक्षात मृत्यू उभाच आहे.

प्लेगामुळें खामगांवास दररोज ३।४ माणसें मरतात पण आकोल्यास नदीच्या पूर्वभागीं हा रोग इतका वाढला आहे कीं गेल्या सोमवारा पासून काल सायंकाळ पर्यंत १३, ११, १७, १८, १० असे दररोज मृत्यु होऊन त्या शिवाय दररोज इतर मृत्यु ३।४ होत असतात गांवांतहि कालपासून याचा उद्भव जास्त होऊं लागला आहे.

प्लेगामुळें सर्व बाजारच बंद असल्या सारखाच आहे आणि श्रीगणेशोत्सवहि तसेच समाप्त झाले.

रा. रा. दिंगबर कृष्ण कोल्हटकर बी. ए. एल एल. बी. सबार्डिनेट जज्ज, मध्यप्रांत यांस यवतमाळास सबार्डिनेट जज्ज नेमण्यांत आलें. आणि रा. रा. हैदरअली एक्स्ट्रा असि. कमिशनर, यवतमाळ यांस नरसिंगपूर येथील कोर्टावर सबार्डिनेट जज्ज नेमण्यांत आलें. यांची बदली आह्मी संबलपुरास झाल्याविषयीं ऐकिलें होतें पण तें संबलपूर नसून नरसिंगपूर आहे असें आतां ठरलें.

नोटीस

बेशमी जोरावरमल गंगाधर या नांवाचें दुकान आकोलें मालक जानकीदास गंगाधर यांसः—

नोटीस देणार मंगणीराम जानकीराम या नांवचें दुकान आकोला, मालक जानकीराम मंगणीराम या नोटिशीनें कळवितों कीं, मौजे हिंगणें प्रगणें व तालुकें आकोलें जिल्हे मजकूर येथील शेत सर्वे नंबर ६९ एकर ३४ गुंठे ३ आकार रुपये जुना ६९ हल्लींचा ७७॥ पध्या समेत हे तुमचेपाशीं १ नरसिंग वल्लद धनसिंग, २ लक्ष्मण वल्लद धनसिंग, ३ रामजी वल्लद धनसिंग ४ चंद्रभान वल्लद धनसिंग सर्वांचें आडनांव सोनटक्के व सर्व राहणार हिंगणें यांनीं रुपये १८०० स ताबेगहाण तारीख १४-४-९६ इसवी रोजीं ठेविलें आहे व शेत सदरहू तारखेपासून तुमचे ताब्यांत आहे. वरील चार इसमांपैकीं १ नरसिंग २ चंद्रभान व ३ रामजी हे मयत झाले असून हल्लीं त्या शेताचे मालक लक्ष्मण वल्लद धनसिंग व रामजी वल्लद धनसिंगचे पुत्र सिताराम व माधो हे आहेत. आह्मी सदरहू शेत लक्ष्मण वल्लद धनसिंग व सिताराम व माधो दोघे अ. पा. क. त्यांची आई भागाई मर्द रामजी यांच्यापासून तारीख ४।९।०५ इसवी रोजीं खरेदी घेतलें असून सदरहू गहाणाचे पैसे देऊन शेत गहाणांतून सोडविण्याचा अधिकार आमचेकडे आलेला आहे सबब या नोटिशीनें तुह्मास कळविण्यात येते कीं आजपासून आठ दिवसांचे आंत आह्मांस जर तुह्मी सदरहू ताबेगहाणखताचा हिशेब दाखविला नाहीं तर गहाण सोडविण्या बद्दल आह्मास तुमचेवर दावा करावा लागल व मग त्याबद्दल आह्मांस जो खर्च लागेल तो तुह्मावर पडेल. हिशेबा अंतीं तुमचें जें बाजवी घेणें निघेल तें तुमचे दुकानीं अगर तुह्मी सांगाल तेथें आह्मी देण्यास तयार आहों. कळावें. तारीख १०।९।०५ इसवी.

(सही)

जानकीराम मंगणीराम साहू दुकान आकोला दस्तुर खुद.

सिगारेट ओढूं नका— सिगारेट ओढणें यासारखें प्रकृतीला हानिकारक दुसरें कांहीं नाहीं. सिगारेट तयार करतात. तेव्हां सभोवती कोबीची वाळलेली पानं अफूच्या अर्कांत बुडवून गुंडाळतात. असें करण्यांत त्यांचा हेतु इतकाच असतो कीं एकदां सिगारेट ओढूं लागले कीं अमलांत ती नेहमीं ओढीतच रहावें असें वाटावें. आणि त्या योगानें हें व्यसन दृढ होत जावें. त्यापासून डोळे दुखणें, वगैरे रोग उत्पन्न होतात. शिवाय त्यामुळें वर्षास कित्येक लक्ष रुपये परदेशी जातात. अमेरिकेंतील एका संस्थानांत सिगारेटची विक्री करणें, व ती पिणें हा कायद्यानें गुन्हा मानिला आहे. परदेशी सिगारेट घेण्यापेक्षां मुंबईंत तयार होणार सिगारेट व बिड्या यांचा उपयोग केला तर बरें.

प्रचंड कासव

इंग्लंडांतल्या एका प्राणी संग्रहांत फार मोठें कांसव आहे. त्याचें वजन जवळ जवळ सव्वातीन मण आहे. हें कांसव आल्डाब्रा नांवाच्या बेटांत सांपडलें व तेथून तें मारिशस येथें नेलें. इ. स. १८१० सालीं इंग्लंड व फ्रान्स या दोन देशांचे दरम्यान जो तह झाला त्याच्या तहनाम्यांत या कांसवाचें नांव आलें आहे ! हें कांसव आज १५० वर्षें आहे तसें आहे, परंतु आल्डाब्रा येथें हें पकडल्याचें आधी त्याचें वय किती होतें हें सांगणें केवळ अशक्य. कांसव इतकीं वर्षें कशानें जगतात हा एक गूढ प्रश्नच आहे; परंतु अनेक कारणें तर्कानें काढतां येतात. कासवाची फुप्फुस रचना आपल्यापेक्षां किंबहुना इतर पुष्कळ प्राण्या पेक्षां अगदीं निराळी आहे. एकतर हा प्राणी हवा पीत असतो. ज्याप्रमाणें आपण पाणी पितों त्याप्रमाणें त्याची हवा पिण्याची क्रिया चालते. आणि आपल्यास ज्याप्रमाणें हवेचा श्वासोछ्वास करावा लागतो तसा यास करावा लागत नाहीं. एकदां हवा आंत घेतली, ह्मणजे ती किती वेळ तरी त्यास पोटांत ठेवतां येते. योग्यास आपलें आयुष्य वाढविण्यास जसा प्राणायाम उपयोगी पडतें त्याप्रमाणेंच या प्राण्याचा हा प्राणायाम कीं काय ? .

अमेरिकेंतील संयुक्त प्रांतांत डेट्रॉइट युनियन बँक नामक एक पेढी आहे. त्या पेढी वरील सराफा जवळ एक एक (वानर) आहे. तो नाणी तपासण्यांत इतका हुशार आहे कीं. एखादें खोटें नाणें दिसतांच तो ते नाणें आपल्या दाढांत चावून टाकतो.

ऑस्ट्रिया देशांत पुष्कळ स्त्रिया न्हाव्याचा धंदा करितात. पण अगोदर त्यांना आपल्या कौशल्याबद्दल परीक्षा द्यावी लागते.

देशी टांक—आजपर्यंत लिहिण्याचे टांक परदेशांतून येत असत. परंतु बंगालच्या विभागणीसंबंधानें बंगाल्यांत जी निरनिराळ्या प्रकारची चळवळ होत आहे त्या चळवळींत आर सी. ब्वदर्स ११९-६ कॉर्नवॉलिस स्ट्रीट कलकत्ता, यांनीं पोलादी आणि जर्मन सिल्व्हरचे टांक तयार करण्याचा कारखाना काढला आहे. हे टांक परदेशच्या टांकापेक्षां कोणत्याहि गोष्टी कमी नसतात असें अनुभवास आलें आहे. असें "अमृतबझार पत्रिकाकर्ते" ह्मणतात.

विचित्र चाल—सुमात्रामध्यें स्त्रीनें आपलें वैधव्य किती दिवस पाळावें याचें अवलंबन वायुमहाराज्याकडे असतें. विधवा स्त्री आपल्या पतीचें मरणानंतर दारासीं एका काठीला एक निशाण बांधितें. आणि अर्थातच जीस पुनर्विवाह करण्याची इच्छा असते, ती तें बांबुचा ज्या बाजूला जोर असेल त्या बाजूला बांधितें. नंतर वाऱ्याचें योगानें जर फाटलें तर तिनें बेलाशक पुनर्विवाह करावा, व नाहींच फाटलें तर अजन्म वैधव्य दशेंत कंठावा.

वीस महिन्यांत १२ मुलें—इसवी सन १८१८ या वर्षी फिलाडेल्फिया येथें मर्करका ठिकाणीं एका बाईला बारा महिन्यांत एकंदर दोन वेळां बाळंत होऊन दहा मुलें झालीं. प्रत्येक खेपेला पांच पांच मुलें झाली, दुसऱ्या बाळंतपणानंतर ती बाई एक वर्षानें मेली परतु तेवढ्या एका वर्षांत तिला एक जुळें झालें, सारांश विस महिन्यांत तिला बारा मुलें झालीं. मरणसमयीं या बाईचें वय पस्तीस वर्षांचें होतें.

कान उपटे माजिस्ट्रेट— मि. डारमंट नांवाच्या एका माजिस्ट्रेटांनीं (बंगाल) आपल्या कोर्टांतील एका मुखत्याराचे आपल्या चप्राशाकडून कान उपटवले; त्यावर अलीकडे ठरलेल्या शिष्ट सांप्रदायाप्रमाणें वरील मुखत्यारानें फिर्याद केली, तेव्हां माजिस्ट्रेटसाहेबांनीं माफी मागितली; ती मागतांना वरील साहेबानें सांगितलें कीं, संयुक्त प्रांतांत असतांना मी मुखत्यारांचे असेच हरहमेश कान उपटीत असे परंतु कोणी कधीं तक्रार केली नाहीं !

विलायती मालाची होळी— एक देशी गृहस्थ रु० १२ किंमतीचें विलायती चें विलायती कापड खाकेंत मारून कलकत्ता येथील कॉलेज स्ट्रीटवरून चालला होता. तें कॉलेजांतील कित्येक विद्यार्थ्यांनीं पाहिल्यावरून ते त्या गृहस्थाजवळ गेले, व त्यास सदर कापड जाळून टाकण्याविषयीं आग्रह करूं लागले. सदर गृहस्थ तसें करण्यास कांकूं करूं लागला. पण विद्यार्थी आपला आग्रह सोडीनात. त्यांनीं त्याच्या जवळचें कापड घेऊन तें जाळून टाकलें व त्यास कापडांच्या किंमतीबद्दल रु० १२ दिले. इतकेंच करून न थांबतां त्यांनीं ग्रहस्था जवळून विलायती माल न वापरण्याविषयीं शपथ घेतली. व फारच जरूर लागल्यास जपानीं अगर अमेरिकन माल घेण्याविषयीं त्यास सूचना केली.

विष पचविणारा मनुष्य अमेरिकेंत एक विष खाणारा मनुष्य आहे. लंडन मधील एका खाणावळींत या माणसानें कांहीं वैद्यासमोर व दुसऱ्या कांहीं लोकांसमोर ६० मनुष्यें ठार होतील इतकें विष खाल्लें तरी त्याला त्यापासून कोणताच त्रास झाला नाहीं.

शब्द तोडून लिहिण्याची ताकिद— सरकारी पत्रव्यवहारांत अक्षर व शब्द तोडून वेगवेगळे लिहावेत व असें न झाल्यास नोकरांस नोकरींतून कमी करण्यापर्यंत शिक्षा करण्यांत येईल असें बडोद्यास सरक्यूलर निघालें आहे.

थोरांचीं वचनें.

जो पुष्कळ चांगलीं कामें करतो तो पुष्कळ वांचतो.

कोणाला मदत करण्याचें आपले मनांत नसून त्याला फुकट आशा लावणें ह्यासारखी दुसरी निष्ठुरता नाहीं.

लहान मुलांस आणि नोकरांस वचनेवर टाकून बोलू नये. त्यायोगें त्यांचें धैर्य खचतें व ती आपल्याशीं बेपर्वाईनें वागूं लागतात.

जवळपास राहून कानोसा घेणें, फटींतून अगर बारीक भोंकांतून गुप्तपणे पहाणें, आणि दुसऱ्यांचें पत्र त्याच्या परवानगीशिवाय चोरून वाचणें, न चिपण आहे.

जे श्रीमंत लोक नेहमीं श्रीमंत राहिलेले आढळतात त्याचें कारण त्यांस काटकसर करण्याची संवय असते, हें होय. रतीनें सांठविणाराचें हरीनें खर्चूनहि संपणार नाहीं.

चांगले पैसे मिळत नसले ह्मणून उगाच निरुद्योगी बसू नका. पोटापुरतें तरी मिळवा. विनाकारण कर्जबाजारी होणें अगर दुसऱ्याचे जिवावर दिवस कंठणें अत्यंत लाजिरवाणें होय.

एखाद्याच्या गैरकृत्याबद्दल त्याला दोष देणें असेल अगर त्याची कानउघाडणी करणें असेल तर तें तो एकटा असेल तेव्हांच करावें दुसऱ्यां देखत त्याला दोष दिल्यास इष्ट परिणामाऐवजीं त्याला राग येतो व त्यायोगें द्वेष वाढतो.

आपण एकाद्यावर उपकार केले तर त्यांचा कधींहि उच्चार करूं नये. आपल्या उपकारांची टिमकी गाजविल्यानें ते उपकार नष्ट होतात एवढेंच नव्हे तर ज्याच्यावर ते उपकार झाले असतील त्याला त्या उच्चारामुळें अपत्रा कमीपणा झाला असें वाटून उपकारके [illegible] त्याच्या मनांत आदर न रह [illegible] होतो.

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं, आमची बायको नामें राधी ही दिपवाळी पासून तुमच्या येथें आहे. मी स्वतः दोन वेळ नेण्यास आलों असतां तुह्मी धाडीत नाहीं ह्मणून ह्मणतां आणि आह्मास मारहाक करण्याचा प्रसंग येतो. आमच्या बायकोच्या अंगावर २० तोळ्याचें चांदीचें गुडवळ्या, १२ तोळ्याच्या चांदीचें दंडवळ्या १० तोळ्याचें हातांतील कडे, ९ तोळ्याच्या चांदीच्या पाटल्या, ३ माशयाची सोन्याची नथ, ६ माशाच्या सोन्याच्या कानातील बाळ्या ४. येणेंप्रमाणें ६० रुपयांचा माल आहे. ह्यांतील कांहीं डागीनें गेल्यास आणि बायको १५ दिवसाचें आंत न धाडल्यास कोर्ट मार्फत दावा केला जाईल कळावें. ता. २।९।०५ इ.

सही

गणपत वल्द किसन टवकार राहणार रामतीर्थ ता. दर्यापूर निशाणी हातची रे

नोटीस

नोटीस बेशर्मा चंद्रभागा मर्द नथु कोकाटे राहणार कसबे शेगांव हल्लीं मुक्काम मराखेड बुजरूख तालुके जळगांव

इसः—

खालीं सही करणार नथु वल्द तुकाराम कोकाटे याजकडून नोटीस देण्यांत कीं तुह्मी तारीख ७।८।०५ इसवीची नोटीस पावली. तूं आज सुमारें सहा मास महिने झाले असतील तूं तुझे बापाचे घरीं गेलीस व तुझे ह्मणण्याप्रमाणें मीहि तुझे बापाचे घरीं कांहीं दिवस राहिलों. आता शेगांवीं जाऊं उद्या जाऊ असें तूं मजला ठकविलेस. व तेथें ह्मणजे शेगावीं तूं जाऊं नये अशा बद्दल तुजला कोणीतरी फोस दिल्यावरून मी शेगांव येथें येत नाहीं अशा ह्मणालीस. मी तुजला वागवि. ण्यास राजी आहे व मी तुला आणण्या करिता मनसगांव येथील पुंडू पाटील व तुकाराम बेंडें व आणखी दोन तीन इसम पाठविलें तरी तूं आली नाहींस करितां ही नोटीस पावल्यापासून आठ दिवसांत परत यावें तूं जी नोटीस दिली ती सर्व लबाडीपणाची आहे. येते वेळेस तुझे आंगावरील माझे घरचे डागिने जे आहेत ते घेऊन यावें. जर फारकत मागत असशील तर माझे लग्नाचा खर्च रुपये ५०० व डागीने माझे मजला द्यावे. पुढें तुझी कोणतेच प्रकारची सबब न ऐकतां मजला कायदेनुसार फिर्याद करावी लागेल. त्याजबद्दल जो खर्च लागेल तो व या नोटिशीचा खर्च तुजला अगर तुझे [illegible] द्यावा लागणार आहे. [illegible] कोणतेच प्रकारचे [illegible] हीं कसोर तारीख [illegible]

[illegible] कोकाटे

[illegible] व—

बेशमी ([illegible]

हिरोडका [illegible]

हिरोडका [illegible]